ראַדאָמער-קעלצער לעבען

אַדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען"

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Kielce, Kolejowa 35.

אַנאָנסען פּרייז:
איין מילימעטער שורה: פֿאַרן טעקסט 20 גר.
„ „ „ אין „ 40
„ „ „ נאָכ'ן „ 18

ראַדאָם פֿרייטיג י' מנחם אב תרפ"ה — פֿאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פֿעראַנטוואָרטליך. — 31 Lipca 1925 roku

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ראַדאָם
פעראייניגטע טרופּע פון יודישען אַרטיסטען פעראיין אין וואַרשאַ.
שבת דעם 1 אויגוסט ווערט געשפּילט צום ערשטען מאָל די קאָמישע
אָפּערעטקע מיט 10 נ. געזאַנג אין 4 אַקטען
די כלה'ס חלום
זונטאָג דעם 2 אויגוסט ווערט געשפּילט דאָס לאַנג ערוואַרטעטע דראַמאַ
אין 3 אַקטען פון ש. אַש.
גאָט פון נקמה
אָנהויב פּונקטליך 8. 30
בילעטען אויף ביידע פאָרשטעלונגען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער
געשעפטס פיהרער ה' לייכטער
בעמערקונג אויף גאָט פון נקמה נאָכ'ן 3-טען קלינג וועלען די
טירען געשלאָסען ס'וועט מעהר נישט אריין געלאָזען ווערען.

צו אונזערע לעזער.

צוליעב דעם, וואס דאָס „ראַדאָמער לעבען" האָט אויך איבערגענומען קעלץ און אומגעגענד. ערשיינט פון היינט אָן אונזער צייטונג א. נ.

„ראַדאָמער קעלצער לעבען"

„ראַדאָמער קעלצער לעבען" וועט אזוי נאָך זיין דער איינציגער יודישער אָרגאַן אין דער קעלצער וואָיעוואָדסטוואָ.

הרעדאַקציע
„ראַדאָמער קעלצער לעבען"

צירק •סטאַניעווסקיך•
•• אין ראַדאָם. ••
לעצטע 3 טעג אין ראַדאם
היינט פרייטיג דעם 31 ליפּיעץ א גרויסע
בענעפיס = פאָרשטעלונג
מיט'ן אַנטייל פון ליבלינג פון ראַדאָמער פּובליקום Bim-Bom געברודער
שבת אין זונטאָג דעם 1 און 2-טען שערפּיען
צו 2 גרויסע פאָרשטעלונגען טעגליך
מיט דעם גאַנצען פּראָגראַם
אויף די נאָכמיטאָג פאָרשטעלונגען קען יעדער בעזוכער מיטנעמען א קינד בענצליך אומזיסט, אָדער 2 קינדער אויף איין בילעט, אויסער דעם וועט אויף די מיטאָג פאָרשטעלונגען געגעבען ווערען פיל סענסאַציאָנעלע נומערען—קינדער וועלען פאָהרען אויף צירקאָווע פערד, ווי אויך אויף ראָווערן קינדער וועלן שפּילן אין פוטבאָל מיט די צירק קלאַון
BIM-BOM — שבת און זונטיג דאָס ערגענצען כון בענעפיס פון די געברידער
SLEMA — די לעצטע אויפטריטען פון קאַפּיטאַן
איינצעלהייטען אין די אַפישען און פּראָגראַמען.
DYREKCJA.

דאָס בעסטע, געשמאַקספילסטע און דאָס געזונדסטע ביער, וואָס איז אין דער גאַנצער וועלט בעקאַנט איז נאָר
אָקאָצימער ביער
צוליעב דעם, טרינקען נאָר אַלע
Piwo Okocimskie
הורטאָווע סקלאַד
ראַדאָם פּאָדיאַזדאָווע 12 טעלעפאָן 59

Z intencji zaręczyn panny **Mani Wakszlak** z panem **Abramem Uyerem** życzymy wiele szczęścia i świetnej przyszłości.

Personel firmy M. WAKSZLAK

אויפמערקזאם
— צו —
קאָנקורענץ
פּרייזען

בעקומט איהר אַלע עלעקטרישע אַרטיקלען ערשטקלאַסיגע קוואַליטעט
אויך זשאַראַוקעס פון די פירמעס: „אָסראַם" „פיליפּס" „טאָנקסראַם"
צו קאָנקורענץ-פּרייזען.
איך נעם אָן מאָטאָרען צו פּעראַכטען, ערקונדיגט אייך ביי דער פירמע
טייכמאַן
ראַדאָם, לובלינער 21
— אין הויף. —

Obwieszczenie.

Podajemy do wiadomości osób, które złożyły do Komitetu Rozdubowy prośby o kredyt na budowę domów mieszkalnych, że —o ile **do dnia 1 sierpnia b. r.** nie złożą dodatkowo niezbędnych dokumentów—podania ich nie będą przez Komitet rozpatrywane.

Radom, dnia 27 lipca 1925 r.

Prezydent m. Radomia
(—) **T. Całuń**

Sekretarz Magistratu
(—) **L. Kędzierski**

דער „אידישער פראצעס" אין לעמבערג.

דער אזוי גערופענער „אידישער" פראצעס אין לעמבערג, דער פראצעס, וואס איז לכתחילה געצילט געווען, דווקא לויט דעם הויפט־עדות פון דער באשולדיגונג, נישט געגען וואספרע 3—4 לעמבערגער אידען, נאר געגען גאנצען כלל אין פוילען, אט דער דאזינער פראצעס ווערט וואס ווייטער פארוואנדעלט אין א ענין, וואס האט בכלל נישט קיין שייכות מיט אידען.

יעדער טאג ברענגט אונז אזעלכע איבערראשענדע „סענסאציעס" און ס'ווערט פאר אונז אזוי דייטליך קלאר מיט וואספערע נארנישט־יורידישע מיטלען האבען דווקא א פאר געריכטס־פערזאנען, געוואלט ארייננפלעכטען אין דעם ענין־שטייגער דעם גאנצען אידישען „קהל", צוגעריכט און צוגעפאסט לויט'ן נוסח פון ענליכע פראצעסען אין די גאר אלטע פאר־יורידישע צייטען.

פערשטעהט זיך, אז על זמן דער געריכט דויערט נאך, קענען מיר נישט ארויסזאגען אונזער מיינונג וועגען דאזיגען גאנצען ענין. די ריכטער פון פוילישן געריכט וועלן אלץ אויפקלערן און דער אמת וועט ארויסשווימען ווי בוימאייל אויפן וואסער. אבער מיר קענען זיך נישט איינהאלטן ארויסצוזאגן אונזער פערוואונדערונג, וואס דער אויספארשונגס־ריכטער ד"ר רוטקא געגען וועמען דער באשולדיגונג־עדות ווארפט אויף אזוי פיל יורידישע עבירות ווערט נישט דערווייטערט דערווייל צייטווייליג פון זיין פאסטען און פערנעמט זיך נאך ווייטער מיט'ן ענין שטייגער.

און גערעכט איז דער „קוריער לוואווסקי", ווען ער פרעגט, אז אויב מען שטיצט זיך אויף מיקיטינס עדות־זאגען געגען יודען טא פארוואס זאל מען זיך אויך נישט שטיצען אויף זיין עדות־זאגען געגען ד"ר רוטקא? צי וועט דען די מאכט פערביי־גיין שווייגענדיג איבער דעם דאזיגען פאקט פרעגט ווייטער די צייטונג. ס'איז דאך קלאר, אז מיקיטינען גלויבט מען בלויז אין איין טהייל און אין צווייטע טייל ווערט נישט גענומען אין אכט און ס'איז דאך איבריג צו זאגען, ווי אזא לאגע ווירקט אויף דער סביבה אין און ארום געריכט.

ווי ס'זאל נישט זיין די מיינונג פון דער העכערער מאכט בנוגע מיקיטינס ארענטליכקייט, איז דאך אבער פון זיך אליין דייטליך, אז כל זמן דער דאזיגער עדות שטעהט אין געריכט און זאגט עדות, דארף מען נעמען אין אכט דאס, וואס ער זאגט, מעג זיין עדות זאגען אפילו ארויסרופען א ספק אין דער ריכטיגקייט, און אויב דער דאזיגער עדות ווארפט אפן באשולדיגונגען און באפלעקט א אויספארשונגס־ריכטער, וואס שפילט אזא וויכטיגע ראליע אין ענין־שטייגער, מוז דער דאזיגער באשולדיגטער אפגערופען ווערען פון זיין אמט, ביז זיין שולד אדער אומשולד וועט באוויזען ווערען.

אזוי פאדערט דעם כבוד פון פוילישען געריכט־וועזען, אזוי פאדערט די גערעכטיגקייט, אזוי פאדערט די אנערקענונג, ווארום דאס עדות־זאגען אין א געריכטס־זאהל האט א וויכטיגע בעדייטונג פאר דער מאכט אין גאנצען לאנד.

און אין נאמען פון דער דאזיגער אנערקענונג, אין נאמען פון דער דאזיגער גערעכטיגקייט און אין נאמען פון כבוד פון פוילישען געריכטס־וועזען, אויף וועלכען מיר ווילען נישט לאזען פאלען קיין פלעק, פאדערען מיר, אז כל זמן מיקיטינס באשולדיגונגען־זענען נאך ניט אפגעלייקענט, זאל דער אויספארשונגס־ריכטער רוטקא דערווייטערט ווערען פון זיין אמט און פון דעם שטייגער־ענין.

א. י.

„עת לבנות" אדער „על המשמר". *)

מיר לעבען אין א צייט פון קאנפערענצען. כמעט יעדע וואך בעקומען מיר גרוסען פון ווארשא וועגען א קאנפערענץ, וואס דארט קומט פאר, אנגעהויבענדיג פון די „צעירי מזרחי" האבען מיר געהערט די „צעירי ציון" „התאחדות" און די גרופע „על המשמר" עס פערשטעהט זיך, אז די אלע קאנפערענצען קומען פאר נישט כדי די אילוסטרירטע בלעטער זאלען האבען בילדער צו געבען פאר די לעזער. עס האלט פאר'ן 14־טען ציוניסטען־קאנגרעס, וועלכער וועט האבען זעהר שווערע און ערנסטע אויפגאבען. ער וועט דארפען ענטשיידען, צי זאל דער ציוניזם געהן ווייטער דעם לאנגזאמען אבער זיכערען אקסען־טריט, אדער ער זאל מאכען דעם געפעהרליכען שפרונג אין דער „אגענץ" און דערמיט עפענען טהיר און טויער פאר גאר דער וועלט. די פראגע איז זעהר א הארבע און עס איז דא וועגען וואס צו־טראכטען און זיך צו אמפערען. אלס מענש, וואס שטעהט אין דער זייט און קוקט זיך צו פון ווייטען וואס דא קומט פאר, האט מיך מעהר ווי אלץ אינטערעסירט די קאנפערענץ פון „על המשמר". ווי די מעשה זאל נישט זיין, ווי מען זאל זיך נישט בעציהען ארום ציוניזם איז דאך די פאלעסטינא פאליטיק היינט אנ'ענין וואס אינטערעסירט יעדען יודען. און די „על המשמר" גרופע האט דאך עפעס וואס צו זאגען — אזוי האב איך מיר געטראכט. ליידער האב איך מיך ענטוישט.

די „על המשמר" שטעהען אויף דער וואך פון ריינעם הערצלישען ציוניזם. עס איז נישט דא דער ארט און איך בין נישט דער מענש וואס זאל ענטוויקלען זייער שטאנדפונקט, אבער עס ווארפט זיך אין די אויגען וואס די „על המשמר" בעשטעהט דאס רוב פון רייכע אינטעליגענטע מענשען: אזעלכע וואס זיצען דא, מאכען גוטע געשעפטען אדער האבען גוטע שטעלעס. זיי האבען צייט און געדולד צו שטעהען אויף דער וואך און היטען די כשרות פון ציוניזם. אלס אינטעליגענטען קע־

*) אלע ארטיקלען און די פראגען פון 14־טען ציוניסטישען קאנגרעס גיבען מיר אויפ'ן יסוד פון פרייע דיסקוסיע.

ליבע און ענטוישונג.

(ערצעהלונג)

פון אסיף דימאוו.

„מיין ערשטע ליבע? מיין ערשטע ענטוישונג? דאס ווילט איהר וויסען?"— האט אויסגערעדט דער הויכער, שלאנקער הער מיט רוהיגע גרויע אויגען. זיינע האר זענען שוין געווען גרוי אבער מען האט נאך געזעהען אין איהם דעם געוועזענעם ליבלינג פון פרויען, רעם מאן, וועלכער איז געוואוינט געווען, אז ווייבער זאלען זיך בויגען פאר איהם, א צינישער שמייכעל איז געלעגען ארום זיין מויל און האט געגעבען דעם פנים א בעזונדערן חן.

„געוועהנליך קומט פאר, אז די ערשטע ליבע דויערט א שטיקעל צייט און דערנאך קומט די ענטוישונג, די ערשטע פערצווייפלונג, וואס איז אייגענטליך נישט טיף, אבער וואס לאזט איבער אין דעם יונגען הארץ א צייכען אויף דעם גאנצען לעבען. אבער מיט מיר איז געווען אנדערש, נישט א געוועהנליכע פאסירונג...

*

„איך בין אלט געווען זיבעצעהן יאהר ווען איך האב זיך פערליבט צום ערשטען מאל, דאס הייסט, ביז אהער האב איך שוין געפיהלט דעם זיסען סם פון ליידענשאפט, וואס איך האב נישט געקענט פארשטיין... מיט שעמעוודיגער נייגעריגקייט האב איך געקוקט אויף דער וועלט און געזעהען, אז ס'זענען פארהאן מענער און פרויען — און די פרויען זענען שעהנער, אנציהענדער, געהיימניספולער...

„אבער איצט, אין אנפאנג פון פריהלונג, ווען איך בין אלט געווארען זיבעצעהן יאהר, האב איך פערשטאנען, אז דער זיסער געהיימער סם, וועלכען איך האב אנגעהויבען צו טרינקען, איז די ליבע, מיין נשמה האט זיך גע— פיהלט ענג אין מיר. מיין הארץ האט געקלאפט אין מיין יונגער ברוסט און איך האב אנגעהויבען צו בעטראכטען זיך אליין מיט גאנץ אנדערע אויגען! איך בין דאך געווען דער בעכער, אין וועלכען עס איז ארייננגעגאסען דער טייערער: קאסטבארער וויין, די הייליגע ליבע צו איהר.

„צו איהר. זי איז געווען עלטער פון מיר. א שעהנע בלאנדע מיידעל, מיט א וואונדערבארע שמייכעל. וועלכער שמייכעל פון א 24־יעהריגער מיידעל איז נישט וואונדערבארער? איצט ווייס איך דאס, דעמאלס אבער, מיט דרייסיג יאהר צוריק, האב איך געמיינט און פעסט געגלויבט, אז נאר אליא קען אזוי שעהן און חנ'עוודיג שמייכלען.

„ווער איז זי געווען? א לעהרערין פון פיאנא־שפילען. אין רוסלאנד, אין מיין שטאט, האט מען זעהר ליב געהאט מוזיק, און עס איז געווען א מנהג, אז די טעכטער פון די רייכע אדער אינטעליגענטע הייזער מוזען זיך לערנען שפילן פיאנא. אליא, איהר צווייטער נאמען האב איך שוין פערגעסען, איז געווען נישט פון מיין שטאדט, דאכט זיך, פון אדעס, און איהר אנקומען אין אונזער שטאדט האט געמאכט א קליינע סענסאציע. זעהר גיך האט זי זיך בעקאנט געמאכט און בעליבט ביי אונזערע אינטעליגענטען, זי האט בעקומען אסך פריוואטע שטונדען און האט זיך ארויסגעצייכענט אלס א זעהר בעגאבטע קלאוויר־שפילערין.

„דאס איז אייגענטליך אלץ, וואס איך האב געוואוסט פון איהר. דאס הייסט זי האט גארנישט געוואוסט. אפשר אויך פערגעסען, אז איינמאהל ביי בעקאנטע, איז איהר פארגעשטעלט געווארען א הויכער גימנאזיסט, און דער דאזיגער בחור, אומגעלימפערט אין זיין שפראך, האט געגלאצט אויף איהר מיט שעמעוודיגע גרויסע אויגען. דער דאזיגער גימנאזיסט בין איך געווען. איצט פערשטעה איך, אז איך האב געדארפט אזוי אדער אומגעפעהר אזוי אויסזעהן. אבער דעמאלס האב איך דאס נישט געטראכט

נען זיי גאַנץ פיין שפּינען טעאָריעס. בעווייזען וואָס ענגלאַנד האָט אַלץ צוגעזאָגט און וואָס זי האָט אַלץ נישט מקיים געווען. אויף זייערע קאָנפערענצען, איבערהויפּט אין מערב-אייראָפּא הערט מען טענות און פאָדערונגען וואָס מען ווייסט נישט צי זאָל מען לאַכען אָדער וויינען. וואָרום וואָס קען זיין עפּיס טראַגישערס ווי מען הערט די טענות צו ד״ר ווייצמאַן פאַר וואָס ער האָט זיך ערשט פון די צייטונגען דערוואוסט, אַז לאָרד פּלומער געהט קיין פּאַלעסטינאַ: פאַר וואָס ער דערלאָזט די אַראַבער זאָלען קריגען ערד, א. א. וו. אויף דער וואַרשאַווער קאָנפערענץ האָבען מיר געהערט אַ טענה, פאַר וואָס מען האָט עבר הירדן אָפּגעריסען פון פּאַלעסטינאַ.

הערענדיג די טענות פערשטעהט מען ווייצמאַנ'ס נעמיס. וואָס טראַכט זיך ווייצמאַן הערענדיג די טענות? עס איז געווען אַ שעת הכושר און ער האָט בעקומען אַ מתנה, אַ שעהנע מתנה אַ מאַיאָנטעק, אַ פערמעגען. קומען איצט די חכמים וואָס זענען די גאַנצע צייט געזעסען הינטערן אויוועֶן אָדער אין קאַפע הויז אין בערלין אָדער וויען און שרייען מען האָט זיי אָפּגענאַרט. די בראַטיס-מוזיק פעהלט זיי! וואָס זאָל אַ שטייגער ווייצמאַן טהון אַז די ענגלישע רעגירונג האָלט נישט פאַר נויטיג זיך מיט איהם צו בעראַטען מכח דעם נייעם נציב אין פּאַלעסטינאַ? זאָל ער ברוגז ווערען און איבעררייסען די דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען?

איבערהויפּט האָט זיך די לאַגע ראַדיקאַל געענדערט. אַמאָל זענען די פּויליש-רוסישע ציוניסטען געווען די פערטרעטער פון אידעאַלען ציוניזם און די מערב-אייראָפּעער זענען געווען די רחמנות-ציוניזם וואָס האָבען געוואָלט זאָרגען פאַר די אָרימע ברידער אין מזרח. איצט איז די לאַגע אַ אומגעקעהרטע. די וויענער און בערלינער ציונים זענען „על המשמר" און די פּוילישע זענען „עת לבנות" איפּ'ן קאָנגרעס וועט זיך דאָרום אָבשפּיעלען די אַלטע סצענעס די אייראָפּעער וועלען אַרויס מיט'ן גאַנצען פייער, קריטיקירען און שיטען שוועבעל און פעך אויף ווייצמאַן, אויף ענגלאַנד, כאָטש נעהם און ערקלער ענגלאַנד קריעג. ווען עס וועט אָבער קומען צו וואַהלען וועט מען ווידער צופאַלען צום ד״ר ווייצמאַן און בעטען חל'ש'ן ער זאָל בלייבען אויף זיין שווערען אונדאַנקבאַרען פּאָסטען און ווייצמאַן וועט דערמאָהנען די צייטען ווען ער האָט געשפּיעלט די זעלבע ראָלע און וועט זיך שלאָגען על חטא.

שווער צו זיין היינט אַ ציוניסט, דערפאַר איז זעהר גוט צו זיין „על המשמר" מען האָט טענות און מען שפּיעלט זיך אין וועלט-פּאָליטיק.

ל. ס.

ווי לאַנג וועט האַלטען דער קריזיס?

פון טאָג צו טאָג ווערט דער קריזיס אַלץ גרעסער, ער שטאַרקט זיך און בעקעמפט אַלע לעצטע אנשטרענגונגען און מאַטערנישען פון די וועלכע ווילען איהם בייקומען, פון די, וועלכע ראַנגלען זיך מיט'ן פאַרביטערסטען ווידערשטאַנד כדי צו בלייבען שטעהן אויף די פיס.

אומזיסט אָבער איז זייער אנגעשטרענגטער קאַמפף. מאַכטלאָז איז ער לגבי דעם אַלץ מעהר וואַקסענדען קריזיס, וואָס געהט מיט שנעלע טריט און דערגרייכט איבעראַל, וואו ס'זענען נאָך פערבליבען קליינע רעשטלעך און איבערבלייבענישען פון אַמאָליגע גוטע צייטען... ער רייסט זיך אַהין, דער קריזיס, ווי אַ היישעריק, אָבצועסען דאָס איבערגעבליבענע, און אָבצווישען וויל ער יעדען שפּיר, יעדען זכר פון די זיעבען פעטע קוה...

צום ערשט זענען געפאַלען די קליינע, די שוואַכע. זיי האָט דער אונבארמהערציגער... זיי האָט דער אונבערחמנות'דיגער קריזיס באַלד אוועקגעלעגט, ווי די זאַנגען אין שניט-צייט זענען זיי אונטערגעהאַקט געוואָרען זיי די קליינע און איביג-מוטשענדיגע סוחרים'לעך זענען לאַנג שוין פון פּלאַץ אראָבגעגאַנגען און זיך פערגעטערירט אין די פילאַנטראָפּישע ביוראָס צווישען די הונגעריגע און גוטבעדערפטיגע. מיט זיי, מיט די קליינע בידנעקע סוחרים'לעך האָט דער קריזיס נישט געבּרויכט מלחמה האַלטען. זיי זענען באַלד אַבגעשטאַנען און די נשמה אויסגעהויכט.

עטוואָס לענגער האָט עס נאָר געדויערט מיט די מעהר פערמעגליכע, מיט די מעהר איינגעפונדעוועטע סוחרים וואָס האָבען נאָך, ווי עס איז, געהאַט הינטער זיך אַנ'אָנלעהן, אַ שטיקעל אָנשפּאָרעניש, אין וואָפּ זיך אָנצוהאַלטען, נישט לאָזענדיג זיך אין תחילת אָוועקרייסען פון דער שטורמישער קריזיס-בהלה. לאַנג אָבער האָט עס ביי זיי אויך נישט אָנגעהאַלטען. ס'איז געווען נאָר אַ פראַגע פון טעג און וואָכען. דער שלינגענדיגער קריזיס האָט אויך צו זיי אָריינדערגרייכט.

אויך אַ סך פון זיי פון די געוועזענע רייכע סוחרים זענען אַרויסגעריסען געוואָרען פון זייער איינגעוואָרצעלטען באָדען און זענען געשטעלט געוואָרען אין אַ אויסגאַנגלאָזע לאַגע; אין אַ לאַגע, וואָס קרייצט זיך צווישען פערצווייפלונג און יורדות.

אַ גאַנץ אָנגעזעהענעם שטח פון דאָ-

פון זיך, איך בין געווען פערליבט אין איהר—און גע'חלום'ט פון דער שעהנער בלאָנדער אַליא.

„קיין לעבעדיגע נשמה האָט נישט געוואוסט פון מיין ליבע און האָט אויך נישט געדאַרפט וויסען. זי אויך נישט. מיין ליבע איז געווען מיט מיר אין דאָס איז געווען גענוג—פאַר דער דאָזיגער לאַנג פערגאַנגענער צייט. איצט איז גאָר אַנדערש. איך ווייס אָבער פּאָרט נישט ווער איז מעהר גערעכט: דער לאַנג פערשוואונדענער זיבעצעהן-יעהריגער גימנאַזיסט אָדער דער פערציג יעהריגער דערפאַהרענער „קענער פון פרויען"?!

„עס איז געקומען אַ וואונדערליכע פריהלינג'ס-נאַכט—אַזאַ נאַכט, וואָס קען נאָר קומען ווען מען איז זיבעצעהן יאָהר און מען איז געהיימניספול געשטימט איך געדענק גאַנץ גוט, אַז דאָס איז געווען די לעצטע טעג פון מאַי—דעם בליהענדיגען מאַי... דער שטאָט-זייגער האָט געשלאָגען צוועלף, די קליינע רוסישע פּראָווינץ-שטאָט איז שוין געגאַנגען שלאָפען. איבער דעם קאָפּ, אין רוהיגען טונקעלען הימעל, זענען געשטאַנען, ווי גאַנץ נייגעמאַכטע שטערען. אין שטאָט-פּאַרק האָט געזונגען אַ סאָלאָוויי — נו, יאָ, ער האָט דאָך קיין אַהנונג נישט געהאַט, אַז מען האָט איהם טויזענד מאָל בעשריגען און אַז זיין זינגען אין אַזאַ נאַכט איז שוין ביי די פיינשמעקער געוואָרען שאַבלאָן. געזונגען האָט ער און איך, דער פערליבטער יונגעל, האָב זיך צוגעהערט צו איהם—נאָך אַ צווייטעל שאַבלאָן אין דעם איינענעם בילד פון דער נאַטור-שענהייט.

„שלאָפען געהן? ניין. דאָס נישט. איך האָב געשפּאַנט איבער די שטילע גאַסען גאַנץ אַליין—ניין מיר ביידע: מיין ליבע און איך. זי האָט מיך געטראָגען און איך איהר... דער גאָראָדאָוואָי האָט מיט פערשלאָפענע אויגען געקוקט אויף מיר: וואָס פאַר אַ שוואַרץ יאָהר טרייבט ער זיך אַרום? אָבער איך האָב געהאַט אַ בעשטימטען ציל אין מיין געהן, אַ זעהר פערגינעפּסיגען און קלוגען צוועק: איך מוז געהן איבער דער שטאָט, אַ וויאָרסט פינף פון דאַנען און אַ קוק טון אויף איהרע פענסטער.

„יאָ, מעהר נישט. אַ קוק טון אויף איהרע צוויי פענסטער און אוועקגעהן, וואָרום וואָס מעהר האָב איך דען געקענט טון? איך האָב געוואוסט וואו זי וואוינט און געוואוסט איך איהרע פענסטער. איך מוז אויך מודה זיין, אַז דעם אַנאָנימען בריף (אָן אונטערשריפט), און וועלכען עס איז געווען געשריבען אַז זי, אַליע, איז אַ מלאך און אַ שעהנהייט, און איך געדענק שוין נישט וואָס נאָך — דעם דאָזיגען בריף האָב איך געשריבען. צוליב דעם האָב איך דאָך געדאַרפט אויסגעפינען איהר אַדרעס.

כמעט אַ גאַנצע שעה בין איך געגאַנגען און פערשטעהט זיך, נישט געפיהלט קיין מידקייט. די שטאָט האָט זיך געענדיגט. דאָ זענען געווען קליינע געמיטליכע נידעריגע הייזלעך, אַרומגערינגעלט מיט גערטנער. נו יאָ, אין אַזאַ אידילישער אַטמאָספערע האָט געוואוינט אַליא... אַט זענען זיי די שטילע, רוהיגע הייזלעך פון דער הינטער-שטאָט. נאָך אַ שמאָל געסעל און נאָך איינס רעכטס דאָ איז דאָס הויז אין וועלכער עס שלאָפט איצט רוהיג און זאָרגלאָז מיין פּרינצעסין, מיין געליבטע — און זי ווייס גאָרנישט, אַז דאָ הינטער אַ בוים, שטעהט דער, וועלכער איז גרייט אָפּצוגעבען פאַר איהר זיין גאַנץ לעבען.

„אַזוי בין איך געשטאַנען הינטער אַ בוים און געקוקט אויף איהרע צוויי טונקעלע פענסטער. די פענסטער זענען געווען אָפען: אפשר אַריינוואַרפען אַ פּאָר בלומען? יאָ דאָס איז אַ געדאַנק! איך האָב געמאַכט אַ שריט און דערזעהן ווי עס בעוועגען זיך שטיל די ווייסע פאָרהענגלעך פון דעם לייכטען נאַכט ווינט. איך וועל קיינמאָל נישט פערגעסען די שטילע בעוועגונגען פון דעם ווייסען פענסטער-פאָרהאַנג. גליק און צערטלינקייט האָבען אַרומגערינגעלט מיין פערליבט האַרץ, די שטערן איבען, די שטילקייט אונטען, און מיין יונג האַרץ אין מיטען.

„און פּלוצלינג האָב איך בעקומען אַ טיפע וואונד אין מיין האַרץ, וועלכע איך טראָג נאָך איצט, פון איינעם פון איהרע פענסטער, איז שטיל אַרויסגעקראָכען אַ יונגערמאַן אין אַ שטרויענע הוט, און איז זיך, פייפענדיג, אַוועקגעגאַנגען.

„מעהר נישט. ווידער איז געוואָרען שטיל. ווידער האָבען זיך געשאָקעלט פון דעם נאַכט-ווינט די פענסטער-פאָרהאַנגען. די שטערן האָבען געלויכטען און איך בין געשטאַנען הינטערן בוים און ביטער געוויינט – אַ צובראָכענער, אַ נידערגעשלאָגענער אַ מאַרטירער פון דער ליבע".

זיגען מאַטעריעל ריאוּנירטען שלאַכטפעלד, פערנעמט אונזער שטאָדט ראַדאָם די קרבנות פון עקזיסטענצלאָזיזקייט רעקרוטירען זיך פון ביידע קאַטעגאָריעס; אי זיי זענען פאַרהאַן צווישען די קליינע סוחרימלעך ווי אויך צווישען די רייכערע ראָל־שפּילענדיגע ספערען. פון די לעצטע ווייסט מען אָבער וועניג. דאָרט טראָגט מען אַרויס שטילערהייד אין די שפּעטע שעהן פון דער נאַכט אָדער מען רופט אריין און דער זעלבער צייט בעלנים איף צו פערקויפען פאַר מציאה׳דיגע פרייזען א טייל פון אַלטען עשירות, ווי פּליושוואַרג, זיידענצייג אויף צו בעקומען פאַר דעם אַ ביטעל געלד במזומנים, פאַר וואָס מ׳זאָל קויפען ברויט און אנדערע נויטיגע פּראָדוקטען אויף חיונה.

ווייסט ווער פון אַזעלכע הייזער? קען ווער גלויבען אז דאָרט שטעהען נאָנצע טעג די קוימענס קאַלט אייז? מיר קענען זיי נישט אָבער זיי קומען צווישען אונז און פערקעהרען אין אנגעזעהענע געזעלשאַפטען. אין גאַס קי״נט איהר זיי טרעפען אויסגעפּוצטע שעהן־געקליידעטע. פיל מאָהל העלפען זיי אייך אונטצרהאַלטען אַמוזירען, אָדער אַ שפּאַס מאַכען. זייערע באַקען קנייטשען זיך אויף אויסצופּרעסען אַ געלעכטעריל, אַ שמייכעל. צי זעהט ווער אָבער דעם יאוש־וואָלקען אונטער׳ן דאָזיגען שמייכעל? קען דען עמיצען איינפאַלען, אַז די וואָס בעגלייטען אייך און האַלטען אייך אונטער געזעלשאַפטליך פּאַסטען אָב די טעג?

מיר ווייסען נישט פון זיי.

אפילו „עזרה" וואָס האט אויפ׳ן אויג נצנוג אזעלכע נסתרים, ווייסט אויך נישט פון די דאָזיגע הייזער. זי דערוויסט זיך עס פון דער פרעמד. נישט קיין שכנים, נישט קיין בעקאַנטע קומען עס אנפּערטרויען בסוד „עזרה" דערוויסט זיך עס דורך בריעף פון אנגעזעהענע קריסטליכע פירמעס, וועלכע ווייזען אן אדרעסען פון בכבוד׳ע יודישע הייזער, וואס געהען אויס אין דער שטיל און קיינער ווייסט נישט. די טאָלעראַנטע קריסטען שילדערען אין טרויעריגען פאַרבען דער קריטישען מצב פון זייערע יודישע לאָקאַטאָרען און ווענדען זיך פאַר זיי נאך הילף אין דער „עזרה".

צי קען אזא פילאַנטראָפּישע הילף אויפשטעלען און פערשאַפען עקזיסטענץ־מעגליכקייטען פאַר די הונדערטער יורדים? אמת, חיי שעה איז טאַקי אַ הויכע זאַך, אָבער ווי לאַנג קען עס אנהאַלטען? ווי לאַנג קען מען נעמען און ווי לאַנג קען מען געבען?

די יודישע געזעלשאַפט דאַרף זיך דערמיט פערנעמען און אונטערנעמען אַ רעטונג׳ס־אַקציע פאַר די הונדערטער יורדים.

ב. צוויג

„נחמו, נחמו עמי"

(לכבוד שבת נחמו)

טיפער און ערגרייפענדער האט קיין שום קלאַסישער משורר נישט עמפינדען אַזוי די טראַגישע ערהאַבענהייט און שוידערליכע גרויסקייט פון דער אין דער וועלט־געשיכטע איינציג פארגעקומענע פּאָליטיש־נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע, — דעם אונטערגאַנג פון דער יודישער מלוכה; קיין היסטאָריקער, קיין כראָניק־שרייבער האָט נישט בעוויזען אַזוי לעבהאַפט, אַזוי פּלאַסטיש צו שילדערן די פאַרגעשיכטע פון אָט דעם נאַציאָנאַלען אונגליק און שפּעטער דאָס ערשיטערענדע בילד פון חורבן גופא, ווי ירמיה הנביא אין זיין מגילת איכה, אָט אין די פינף קאַפּיטלען קלאַסיש־שעהנער אַלטהעברעאישער עלעגיע.

געפאַלען איז די פּאָליטישע מאַכט און די נאַציאָנאַלע גרויסקייט פון פאָלק ישראל, פערוויסט איז זיין הייליגטום, צובראָכען און צושמעטערט די שטאָלצע הגיכע זיילען פון קעניגליכען פּאַלאַץ, וואָס ס׳איז איבערגעבליבען פון אונזערע איידעלע, העלדענהאַפטע זוהן,— איז אוועקגעשלעפּט געוואָרען אין גלות צו קנעכטשאַפט. און אויף די חורבות פון דער אַלטער הייליגער שטאָט ירושלים זיצט דער גרייזער נביא ירמיהו און שרייבט מיט אַ וואונד אין זיין מיטפּיהלענדען און געבראָכענעם האַרץ זיינע קלאָג לידער, וועלכע ווערען זייט יענעם, קאַטאַסטראָפאַלען טאָג יעדען תשעה באב געלייענט בכל תפוצות ישראל מיט דעם אַלטען טראַדיציאָנעלען קלאָג־מאָטיוו.

אָבער אַריבער איז אונזער נאַציאָנאַלער טרויער־טאָג, פערקלונגען זענען די פון טיפען אינערליכען שמערץ דורכגענומענע קאַפּיטלען פון מגלת איכה; פערקלונגען זענען אייך די האַרציגע, מעהר אָדער וועניגער פּאָעטיש און סטיליסטיש געלונגענע קנות, אין וועלכע אונזערע פּייטנים און מיטעלאַלטערליכע משוררים האָבען אין ריהרענדע פאָרמען און אויסדריקען אויסגעוויינט זייער אייגען פערביטערטע האַרץ און גלייכצייטיג געקלאָגט איבער דעם ביטערן גורל פון כלל ישראל אין גלות. אַריבער איז דאָס אַלץ — און אָט שטעהען מיר ביי די „שבעה דנחמתא" פאַר די זיבען טרייסט וואָכען, וואָס הויבען זיך אָן מיט היינטיגען שבת־נחמו, ביי וועלכען עס ווערט צו דער הפטרה געלייענט דאָס וואונדערבאַר פּאָעטישע קאַפּיטעל מ׳ פון ישעיהו, אָנהויבענדיג זיך מיט די ווערטער: „נחמו, נחמו עמי", ווי דער נביא שילדערט אין אַ גלענצענדער, מייסטערהאַפטער שפּראַך אַ צוקונפטס־בילד פון יודישען פאָלק, די פּערספּעקטיווע, וואָס ערוואַרט דאָס אַזוי האַרט בעשטראָפטע, אַזוי שטאַרק פערפאָלגטע און געפּ[illegible]אַנטע און דאָס אין גלות זיך אַזוי פיל אָנגעליטענע בית ישראל.

לאָמיר זיך טאַקי היינט אָבווענדען פון דעם נביא ירמיהו, וועלכע האָט פערשטאַנען אַזוי שוואַרץ צו מאָלען, מיט אַזעלכע גרויע פאַרבען צו צייכענען דאָס ערשיטערנדע אונגליק פון יודישען פאָלק, — און לאָמיר זיך בעסער צוהערען צו די ווערטער און פערטיפען זיך אין דער געדאַנקען־וועלט פון דעם טרייסטענדען און אויפמונטערנדען נביא ישעיהו. בעטראַכטען מיר דעם מהות פון זיין נבואה; מיט וואָס עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס דער כאַראַקטער פון זיינע פאָראויסזאָגונגען לגבי די נביאות פון אונזערע אנדערע נביאים, און וואָס בעשטעהט זיין אידעאַל און ווי שטעלט זיך ישעיהו פאָר די צוקונפט פון בית־ישראל און פון דעם מענשהייט בכלל?

די נאַציאָנאַלע און גייסטיגע איינייגונג פון כלל ישראל, דער אַלגעמיינער שלום צווישען די אומות העולם, דאָס אויפהערען פון מלחמות און פערפאָלגונגען איינער געגען אַנדערן, דאָס דורכדרינגען פון גייסטיגען פּראָגרעס (ומלאה הארץ דעה) — אָט דאָס איז דער אינהאַלט פון זיינע בעגייסטערטע חזיונות, דאָס זענען די אידעאַלען און צילען, וועלכע ער זאָגט פאָראויס און שטעלט זיי פאַר די מענשהייט. און אויפ׳ן יסוד פון אָט די דאָזיגע אידעאַלען איז ביי אונז שפּעטער ענטשטאַנען דער געדאַנק און אידעאַל פון אַ משיח, פון דעם צוקונפטיגען העלפער און גואל,—אַ אידעאַל, וועלכען דאָס יודענטום טראָגט מיט זיך און אין זיך אַרום שוין אין משך פון טויזענדער יאָהר, וואָס דינט פאַר איהם אַלס טרייסט אין גלות, גיט איהם צו קראַפט בייצושטעהן די נסיונות און פערפלאַנצט אין איהם די האָפנונג אויף אַ ענדליכע אויסלייזונג פון גלות. ישראל׳ס נביאות איז אַ באַלזאַם פאַר דאָס צובראָכענע, פיל וואונדען אנגעוועהטאָגטען בית ישראל, גלייכצייטיג איז צוקונפטס־בילד פאַר דער גאַנצער מענשהייט, וואָס וועט זיך סוף כל סוף פערבינדען אין דערלעבען פרידליכע גליקליכע טעג.

דערין ליגט טאַקע דער ראַדיקאַלער אונטערשייד צווישען די אַנשויאונגען פון אונזערע נביאים לגבי די גייסטיגע מענער פון די פעלקער פון קלאַסישען אַלטערטום, די לעצטע זענען מיט אַ רעזיגנירענדען בליק, מיט אַ געפיהל פון פּעסימיזם פון פולשטענדיגען יאוש צוריק אויף אַ שוין לאַנג פערגאַנגענעם. אין דעם תהום פון אייביגקייט אונטערגעגאַנגענעם „גאָלדענעם צייט־אַלטער". אונזערע נביאים אָבער זעהען אַז דאָס גאָלדענע צייטאַלטער, די העררליכע צוקונפט פאַר די מענשהייט „באחרית הימים" צום סוף פון אַלע עפּאָכעס; און אַזוי אַרום פּראָקלאַמירען אונזערע נביאים דעם שטענדיגען, נישט אויפהערענדען פּראָגרעס פון דער וועלט.

און ווי אַזוי וועט דאָס נייע ציון אויפלעבען ווי אַזוי וועט פאָרקומען דער פּראָצעס פון ווידעראויפבוי פון פערוויסטען מדרגה פון פערפאַלקאָמונג.

און ווי אַזוי וועט נייע ציון אויפלעבען ווי אַזוי וועט פאָרקומען דער פּראָצעס פון ווידער־אויפבוי פון פערוויסטען א״י? דער גרויסער נביא ישעיהו זאָגט עס אונז אָן אין אַ ערהאַבענער פאָרם, אין אַ בילדער־שפּראַך, וואָס האָט נישט איהר גלייכען אין אונזערע שפּעטערדיגע כתובים, וואָס איז אויף אַ מערקווירדיגען אופן אַזוי צוגעפּאַסט צו דעם איצטיגען היסטאָרישען מאָמענט אין לעבען פון יודענטום און וואָס מיר קאָנען דעריבער גראַד היינט ערשט רעכט גוט פערשטעהן.

דער נביא ווענדעט זיך אין אַ פלאַמענדיגען אויפרוף צו די אַלע פעלקער, וועלכע האָבען אין זייער מאַכט־געוואַלדיגע גרויסקייט, אין זייער זעלבסט־איבערשאַצונג און זעלבסט פערנעטערונג דערשטיקט זייער געוויסען, פערגעסען דאָס געטליכע, דאָס איידעלע פון זייער נשמה און אין רויש פון

שטענדיגע מלחמות און בלוטיגע נצחונות דערטרונקען זייער בעסערע געפיהלען; נישט גענומען אין אכט די דערמאנונגען, די אזהרות פון די פריערדיגע נביאים וועגען דעם טרויעריגען סוף, וועלכער קאן אויך אויף זיי קומען; ווארום אויך די פעלקער קאנען ערשט דעמאלט געפונען זייער מנוחה, זייער גענעזונג און וואוילשטאנד ווען זיי וועלען פערשאפען דעם יודישען פאלק א מקום מנוחה נאך לאנגע, לאנגע דורות פון רדיפות און חעצעריען, פון רוהמלאז וואנדערן פון איין פרעמד לאנד אין אנדערן. ערשט ווען דאס יודענטום וועט צוריק בעקומען זיין היים, ווען ארץ־ישראל וועט אויפבליהען צו איהר אמאליגער פראכט און הערליכקייט; ווען דער מאיעסטעטיש ערהאבענער לבנון וועט ביז צו זיינע העכסטע שפיצען זיין בעדעקט מיט א רייכען פלאנצען-געוויקס, ווען דער הר הכמל וועט ווייט און ברייט זיין בעדעקט מיט גרינע וויינגארטנער; ווען דער פרוכט און בלומען-רייכטום פון עמק השרון וועלען פערנעמען דעם ארט פון די איצטיגע חורבות און פערוויסטונגען.

א אנהויב פון אט דער פראפעצייהטער ווידער-אויפלעבונג און ווידער-אויפבוי פון ארץ-ישראל איז אונז בעשערט צו זעהן מיט אונזערע אייגענע אויגען און אין אונזערע טעג; מיר זענען עדות ווי דאס ביז אהער איינגעשלעפערט געוויסען פון די פעלקער האט זיך אויפגעוועקט, — די כמעט איינשטימיגע בעשטעטיגונג פון מאנדאט איבער ארץ-ישראל און דער מיט די אנערקענונג פון אונזער היסטארישע רעכט אויף דעם לאנד, איז דער ערשטער סימן דערפון. א ריהרעווודיגע קאלאניזאציע, און אינטעסיוו-פלייסיגע קאלאניסטען בעארבייטען שוין די גרויסע שטחים פון דעם ניי-ערווארבענעם לאנד אין עמק יזרעל און פערוואנדלען די חורבות אין בליהענדע, פרוכטבארע פעלדער און גערטנער. בעגייסטערונגס-פולע, ארבייטס ווילליגע חלוצים שאפען נייע וועגען, נייע פערבינדונגען צווישען די איינצעלנע קאלאניעס און די ארומיגע שטעדט, בעדעקען די הויכע, שטייניג-פעלזיגע בערג מיט א נעץ פון בלומען. מיר האבען שוין ווידער אויף די פעלדער פון יהודה דעם קלאנג פון סערפ און קאסעס. דאס קלאפען פון די דרעש-מאשינען און דאס רוישען פון די מיהלען. מיר זעהען ווידער פיהרען די זאפטען געפולטע טרויבען אין די קעלטערס פון רחובות און ראשון לציון; די דאזיגע און נאך אנדערע ערשיינונגען פון שטופענוויז זיך בויענדען לאנד לאזט די יודישע פאלקס-נשמה האפנונגספול שוועבען אין א פעסטען גלויבען אין דער פולשטענדיגער ערפילונג פון די נביאות פון דעם טרייסטפענדע; בעריהיגענדען און'צים נייעם לעבען וועקענדען נביא ישעיהו.

דאס איז אבער די אויפלעבונג פון ציון פון זיין מאטעריעלער זייט. נישט מעהר לאנג נאך, — און עס וועט אויך מקוים ווערען די צווייטע זייט פון זיינע נביאות— די גייסטיגע אויפלעבונג פון לאנד, וועלכע וועט ווערען דער העכסטער קולטורעלער צענטרום פאר'ן כלל ישראל און דעמאלט אויך פאר די גאנצע מענשהייט. ומלאה הארץ דעה!

מ—רי.

מאיר הערץ.

געפינען א תיקון ביים סטאלנער רבי'ן

(א חסידישע מעשה)

די יניקה האט מען איהם גערופען דעם סטאלנער.

ווען ער איז נאך א קליין קינד געווען האט דער גאנצער עולם געזאגט, אז פון זיינע ליכטיגע אויגען קוקט ארויס א קלארער רוח הקודש.

און באמת האט ער א פאר וואונדערליכע אויגען געהאט, גרויס און רונדיג זענען זיי געווען, די אפלען ווי קייזערליכע סאמעטענע באלקעלעך, וואס זענען געלאפען איבער די בלאהע ווייסלעכצער מיט אזא גיריגקייט ווי זיי וואלטען נאר געהאלטען שטענדיג אין איין זוכען עמיצען...

א שטראהלענדער שמייכעל האט זיינע קינדישע אויסגעבלייכטע ליפעלעך געטונקען, וואס קוים, אז זיי האבען זיך איינגעקנייטשט אין לאכעדיגע פאלדען האט עס פון יעדען, דעם שטארקסטען עצבות פערטריבען.

דער נחת רוח, דאס זיסע פרעהליכקייט, וואס איז שטענדיג אויף זיין גלאט זיידענעם פנים געווען אויסגעגאסען האט געלויכטען ווי א אור, וואס האט אין זיך פערשידענע גוונין און יעדער איינער האט דערין געפונען אזא פארב, וואס ביי איהם איז עס געווען די שענסטע מראה, כדי איהם צו דערהויבען צו דער העכסטער מדרגה פון אינערליכע שמחה און זארגלאז געזאנג...

אט דאס איז געווען דער סטאלנער

מען דערצעהלט עס נאך צווישען אלטע חסידים, אז איינמאל אין א תשעה באב, בשעת דער עולם חסידים זענען געזעסען אויף דער ערד אין שיך און זאקען און געזאגט קינות מיט פערוויינטע קולות, איז דער סטאלנער, זייענדיג נאך דאמאלס ממש א פינפיעהריג קינד, ארייגעשפרונגען אין בית מדרש מיט אזא שטיפערישע ווילדקייט, אז די היטלען מיט די יארמולקעס זענען געפלויגען פון די חסידים'ס קעפ ווי א האגעל, שרייענדיג מיט'ן גאנצען כח: — וואס? וויינען? וועט איהר? שוין גענוג טרערן... נעמט אייך בעסער צו טאנצען פון שמחה, נאר שמחה, שמחה, שמחה!

— און אליין האט ער זיך אזוי צעטאנצט, אז ער איז אזש געפאלען אין חלשות פון גרויס קוראזש און התלהבות דער עולם איז געבליבען זיצען צערודערט און צוטומעלט געקוקט מיט פערשטייפטע בליקען, אפילו דער אלטער רבי ר' אשר'ל דעם סטאלנערס פאטער איז אויך נשתומם געווארען, און האט אנגעהויבען ציטערן מיט'ן גאנצען גוף.

זייט דעמאלס האט דער עולם אנגעהויבען קוקען אויףדי יניקה מיט'ן גרעסטען יראת הכבוד און יעדער, אפילו פון די עלטעסטע גראהענדיגע חסידים זענען איהם נאכגעקראכען אויף די נעגעל, ווי זעלנער א גענעראל, ציטערענדיג אפילו פאר זיין ליכטיג שמייכעלע.

זענען חסידים געזעסען אין בית מדרש און געלערנט, אדער גלאט געשמועסט און אז די יניקא האט זיך נאר בעוויזען האבען זיך די גמרות פערמאכט, די קיפקעלעך זענען צעטריבען געווארען, דער „קליינער רבי" — אזוי האט מען איהם אנגעהויבען רופען זייט יענעם תשעה באב, האט איבערגעקעהרט דאס בית מדרש, מיט יעדען האט ער געטשעפעט, דעם געזאגט, אז ער איז א פאלשער חסיד — יענעם, אז ער ברויכט תשובה טון פאר א שלעכטע מחשבה, אדער פאר א בעגאנגענע זינד... דער כיור איז אויסגעליידיגט געווארען, דאס גאנצע וואסער האט ער געגאסען אויף די חסידים און איז געשפרונגען פון איין טיש צום צווייטען.

די ווילדקייט און פרעהליכקייט פון סטאלנער איז ממש געווען אין לשער. אפילו שבת ווען ר' אשר'ל קארלינער דעם סטאלנער'ס פאטער, האט „געפיהרט" טיש אין בית מדרש און די חסידים זענען געזעסען אין א טיפע שטילקייט פערזונקען פון די סתרי תורה און באמת נישט מרגיש געווען; וואס ארום טוט זיך—אז די יניקא איז נאר אריבער דער שוועל זענען אלע שוין אויפגעוואכט געווארען. קיינער האט איהם נאך צומאלט נישט געזעהן און שוין האט יעדער דערפיהלט הינטען אויף די פלייצעס זיינע הייס-צעגליהטע בליקען, ער האט זיך אפילו גענוג איינגעהאלטען, כדי נישט צו שטערען דעם טאטען חלילה אין זיינע ניגונים, ער האט נאר אין זיך דערשטיקט דעם לפיד אש און דאך איז אין גאנצען בית מדרש געווארען א טומעל, א גערודער, ווי צווישען פערשטימטע בוימער-בלעטער בעת עס קומט אן פלוצלינג א שטורם-ווינד...

צו נאך א זאך האט דער סטאלנער געהאט א געוואלדיגע תשוקה, דאס איז געווען צו פערד, ווען ער איז נאך א קינד געווען איז ער טיילמאל גאנצע טעג אבגעלעגען איב'ן שליאך און נישט אראפגענומען דאס אויג פון די דורכלויפענדע פערד, ווער שמועסט נאך אז אין שטעטיל איז א יאריד געווען דאמאלס איז ער שוין א גאנצען טאג נישט געווען אין שטוב, נאר אהן אויפהער געבלאנדזשעט צווישען די פוהרען און וואו ער האט נאר דערהערט א הירזש פון א פערד, האט ער זיך אבגעשטעלט, א שטייפער ווי ס'וואלט איהם גערופען...

פיל מאל איז ער אויפ'ן שאסע נאכגעלאפען א דוכשוועבענדיג פערד ביז ווייט ווייט אזש מיילען נאכ'ן שטעדטיל, ביז ער איז אזש מיד געווארען, און געפאלען אויף די פיס.

א סך מאל האט ער זיך אויפגעכאפט שטילערהייט האלבע נאכט און האט זיך שטילערהייט ארויסגעשארט אויף די שפיץ פינגער און איז אוועק ערגיץ אין א פינסטערן שטאל פון פערד פון די בעלי עגלות—אז ער האט זיך נאר דערוואוסט, אז ס'האט ווער פון זיי א ניי פערד צוגעקויפט, ער האט דארט געקענט אפליגען ביי די פערד ביז'ן גראהען טאג.

אז ער איז גרעסער געווארען, האט ער זיך געכאפט רייטען אויף די פערד,

און געריטען איז ער ווי דער בעסטער רייטער. און דאס פערד האט געשטעלט טריט ווי בכיון חלילה איהם נישט צו טון קיין שלעכטס, נאר אדרבה געהירזשעט און געלאכש די גאנצע צייט וואס ער איז געזעסען דערויף, די בעלי־עגלות האבען עס ממש בעוואונדערט, און נישט געקענט פערשטעהן, וואס די ווילדעסטע פער'עקשנ'טע פערד, ביי וועלכע מ'האט נישט צובראכען איין בייטש ביז ס'האט א פיס געריהרט, און דא ווי דער שטיפערישער „קליינער רבי" איז ארויף אויפ'ן זאטעל האט עס מארשירט ווי א ליניע ביים קלענסטען רודער ביים ציימעל.

אז די יניקה איז אויפגעוואקסען און חתונה געהאט קיין סטאלני, האט ער זיך כסדר געקאכעט אין פערד און געהאלטען אין איין קויפען, אזוי, אז די סטיינעס זענען מיט זיי פיל געווארען.

יעדען בעגינען פאר'ן דאוונען, האט ער זיך אויסגעסטרויעט ווי א יונגער פריץ מיט א קאלנער און שניפס, אין די קלארע מאנזשעטען מיט לאנגע געפרעסטע הויזען און איז גלייך אריין אין שטאל, געפאטשט די פערד אין די בייכער און אפילו אין הינטערשטען חלק. זיך אנגעשפילט מיט זיי א לענגערע צייט איז ער ערשט אוועק דאוונען.

אזוי האט זיך דער סטאלנער געפיהרט יאהרען-לאנג ביז דער עולם האט דערין אנגעהויבען איינזעהן א פערבארגענעם „דרך"... געשעהן איז עס צוליב אזא מעשה.

איינמאל אין א בין השמשות, ווען דער סטאלנער איז געגאנגען הינטער'ן שטאדט שפאצירען כנהוג איינער אליין האט ער בעמערקט ווי די נאכט איז עפיס שנעלער צוגעפאלען ווי אלע טאג, האט ער זיך פערקוקט צום ווייטען האריזאנט, דארט וואו די וואלקענעס ווערען בעגאסען פון די רויטע שקיעה־פלאמען, איז זיין טיפער בליק געפלויגען העכער, העכער מיט די שווימענדיגע וואלקענס, ביז ער האט דערזעהן ווי אויף די ווייטע הימלען שטעהט פאר'ן בית דין של מעלה, איינער פון זיינע חסידים, וואס ווערט גע'משפט פאר א גליסטיגונג צו א אשה נאה, ער זאל מגולגל ווערען אין א שיין פערד, א נקיבה, צו וועלכע אלע פערד זאלען גלוסטען און עס פייניגען... אלס אנ'עונש פאר זיין זינד, איז די נאכט דעריבער פריהער צוגעפאלען, כדי פון דאמאלס זאל זיך שוין אנהויבען דאס יאהר צו ציילען.

דער סטאלנער האט אפילו געזעהן ווי דער גלגול איז צוגלייך מיט דער נאכט אראבגעפאלען, איז אריין אין א פערד און זיין בליק האט תיכף אהין געקוקט צום ארט, וואו דער גלגול איז אראב.

צומארגענס האט דער סטאלנער זיך געווענדעט צו זיין חבריא: — קומט, מ'וועט עפעס האנדלען. — זענען זיי אוועק אהין, איז גראד געווען א מארק טאג פון פערד און אלע פערד-הענדלער האבען זיך געריסען איבער איין הערלעך ריזיג פערד, זיי האבען זיך געשלאגען אין געלד אריין, אז זייערע פנים'ער האבען זיך אזש פאר כעס אנגעצינדען, און דאס פויעריל איז זיך געשטאנען, געהאלטען דאס פערד ביים דינעם ציימעל און צופרידען געשמייכעלט. דער סטאלנער איז געשטאנען פון ווייטענס, צוגעקוקט ווי מ'טארגעוועט זיך און אז ער האט געזעהן, אז אט, אט געהט דאס פערד איבער צו איינעם פון די רייכע פערד-הענדלער האט ער זיך צוגעריקט און דערלעגט צוויי מאל אזוי פיל, די סומע איז געווען אזוי גרויס, אז אפילו די רייכסטע פון די פערד-הענדלער האבען שוין נישט געקענט קאנקורירען און אזוי ווי דער סטאלנער האט נאר וואס געהאט בעצאהלט דעם פויעריל ס'געלד האט זיך דאס פערד אויסגעריסען פון איהם, צוגעלאפען צום סטאלנער, זיך צויסגעצויגען מיט'ן ריקען און זיין נידריג אראבגעבויגען ביז זיינע קניה, האט זיך דער סטאלנער ארויפגעזעצט, אוועקגעריטען, אלע פערד-הענדלער האבען עס געזעהן און געגאפט. און דאס פויעריל האט זיך געדרייהט זיינע שפיציגע וואנסעלעך און געשמייכעלט.

דאס דאזיגע פערד איז ביים סטאלנער אזוי אנגעסלייגט געווען, אז ער האט עס אליין געפוצט און געוואשען, פיל מאל איז דער סטאלנער פון שלאף איבערגעוועקט געווארען פון די הירזשערייען און געשרייען אין שטאל, אז ער איז אהין אריין האט ער געזעהן ווי דאס שענסטע פערד ווערט שטארק געפייניגט פון די איבריגע, האט ער זיך דערמאנט אין משפט פון בית דין של מעלה, האט ער געשוויגען און שטילערהייט געזיפצט... איין זאך האט דער סטאלנער אויסגע'פועל'ט, אז דער זמן פון עונש איז פון א יאהר פערקירצט געווארען אויף א האלב.

צו יענער צייט האט דער סטאלנער ווידער גערופען זיין הבריא און געזאגט:—קומט וועט איהר עפיס זעהן—

האבען זיך אלע אריינגעזעצט אין דער שענסטער קאטש, וואס איז געשפאנט נאך־שפיץ: פיער פערד צום פאר איינס נאכ'ן צווייטען און דאס פינפטע, וואס איז געגאנגען אין דער שפיץ, איינער אליין איז טאקי געווען דאס בעסטע און הערליכסטע פערד, דער סטאלנער אליין איז געזעסען אויף די קאזשלעס און אנגעטריבען מיט די לייצעס, די תלמידים זענען געזעסען און געקארטשעט זיך פאר שרעק, זענען זיי געפאהרען און געפאהרען, אלע מאל האט דער סטאלנער א קנאק געטון מיט דער בייטש און א שמיץ געטון דאס פינפטע פערד, ווי ער וואלט עס געוואלט אין עפיס דערמאנען, האט עס א שפרינג געטון און געפלויגען, אז די איבעריגע פיער זענען קוים אימשטאנד געווען נאכצולויפען, פלוצלינג זענען זיי אדורך א בית החיים, וואו ביי א אפען קבר איז געשטאנען דאס זעלבע פויעריל, וואס האט עס פערקויפט און געשמייכעלט, אז די תלמידים האבען איהם דערזעהן זענען זיי אויפגעציטערט געווארען און שיער נישט אויסגעגאנגען פאר מורא ווייל זיי האבען אנגעהויבען צו פערשטעהן דעם גאנצען ענין.

ווען די קאטש איז שוין גאר נאהנט געווען צום בית-החיים האט דער סטאלנער ווידער א שמיץ געטון דאס פינפטע פערד און אויסגערופען:—נו, יעצט מעגסטו שוין געהן!—

האט זיך די קאטש אבגעשטעלט און דאס פערד איז געפאלען טויט, אין דער רגע האט דאס אפענע קבר א ציטער געטון, די אויסגעבויגענע מצבה וואס איז נעבען קבר געשטאנען האט זיך אויסגעגלייכט און דאס פויעריל האט זיך גערויכערט בנעימות א לולקעלע און מיט א שמייכעלע פערשאטען דאס קבר... — — — —

צוריקגעפאהרען איז דער סטאלנער מיט פיער פערד און אויפ'ן וועג האט ער געפרעגט זיינע תלמידים:—אנו יעצט פערשטעהט איהר שוין, וואס איהר האט געזעהן? איז טאקי איינער רבי א פערד-הענדלער?— די תלמידים האבען געשוויגען און געשלינגען די טרערען.

סענאטאר
הרב יהודה לייב קאוואלסקי ז"ל

פארינע וואך איז אין ברעסלוי געשטארבען נאך א שווערע אפעראציע דער וולאצלאווקער רב ר' יהודה לייב קאוואלסקי ז"ל.

הרה"ג ר' יהודה ליב קאוואלסקי זצ"ל איז געשטארבען אין עלטער פון 61 יאהר. זיינע יונגסטע יאהרען האט ער פערבראכט אין גראבאווע ביי לענטשיץ וואו זיין פאטער איז געווען לאנגע יאהרען רב. ער איז געווען א תלמיד מובהק פון סאכאטשאווער רב. צו 19 יאהר איז ער געווארען רב אין קאוואל ביי וולאצלאוועק. פון דארט איז ער אריבער אלס מרא דאתרא קיין גראבאוו, דאן קיין הארושעל און דערנאך קיין וולאצלאוועק.

אויפ'ן כסא הרבנות אין וולאצלאוועק איז ער געזעסען 27 יאהר. ער איז געווען איינער פון די אינטעליגענסטע און געבילדעטסטע רבנים אין פוילען.

גלייך ווי עס האט זיך אנגעהויבען די ציוניסטישע בעוועגונג איז ער צוגעשטאנען צו די ציוניסטישע רייען און איז געווארען איינער פון די ענערגישסטע קעמפער ביי „מזרחי". ער האט זיך בעטייליגט אין פיעל ציוניסטישע קאנגרעסען.

דער פערשטארבענער איז געוועזען א געוויסע צייט אין ארץ-ישראל און צוריקקומענדיג אהיים, קיין פוילען, האט ער אנגעהויבען צו פיהרען אנ'ענערגישע ארבייט לטובת דעם קרן-היסוד. ער האט אויך אין דער זעלבער אנגעלעגענהייט בעזוכט אונזער שטאדט וואו ר'איז אויפגעטרעטען מיט עטליכע שענע און אינהאלטסרייכע רעדעס, וועלכע האבען ביי די בעזוכער שטארק אויסגענומען.

ביי די לעצטע וואהלען צום פוילישען פארלאמענט איז ער דורכגעפיהרט געווארען אלס סענאטאר פון ווארשאווער וואיעוואודזטווא.

דער טויט פון הרב קאוואלסקי ווערט טיף בעדויערט דורך אלע יודישע נאציאנאלע קרייזען.

תנצב"ה.

אַב'אײגענע דאַטשע...

(קלײנער פעליטאָן)

פּעשע-גיטל זויערקרויט, פלעגט אלע יאָהר פאָרען אויף א דאַטשע. צו איהר שמואל-בער האָט יאָ געהאַט צי נישט, א דאַטשע האָט געמוזט זיין, — געוואלט! פלעגט שמואל-בער טענה'ן צו זיין אשת-חיל — איך וועל דאָך בלייבען שטיין אין אדם הראשונ'ס קאָסטיום, בערום ובחוסר כל... ער האָט אָבער גאָרנישט געהאָלפען ביז זי האָט געבראַכט דערצו אז שמואל-בער האָט געמוזט שאַפען אַן אייגענע דאַטשע אין אמת'ן גערעדט שאַפען א אייגענע דאַטשע איז געווען זעהר שווער און ביי שמואל-בער'ן אין שטוב איז געווען זעהר דושנע, א קליינינקייט: 2 בופעטען פון אלטען סטיל, איצט מעבעל לויט פרידריכעס סטיל, א קרעדענץ פון דער לעצטער מאָדע, א פאָרטעפּיאַן פון דער עלטערער טאָכטער און א פוסהאַרמאָניע פאַר דער יונגערער, בעטען לויט נאַפּאָלעאָנס סטיל אָדער מאָדע דע פּאַריז... א שרייבטיש לויט ביסמאַרקס סטיל, היינט פערשידענע אנדערע מעבעל.

גישט אומזיסט פלעגט פּעשע גיטל אָדער מאַדאַם זויערקרויט שטענדיג קלאָגען זיך, אז עס איז איהר דושנע און זי מוז אלע זומער פאָרען אויף א דאַטשע. דאָס וואָס איהר מאַן שמואל-בער אָדער פאַן איגנאַץ זויערקרויט פלעגט שרייען אַז איבער היינטיגע געשעפטען דאַרף מען מאַכען די ברכה בורא פרי האדמה... האָט זי גאָרנישט געוואָלט וויסען. זי פלעגט זיך איינפּאַקען מיט הכל מכל בכל און א וועק אויף א דאַטשע. אבער אז ביי שמואל-בער'ן איז געוואָרען אנדערש די צייט, דהיינו די סקלאַדעס מיט די סחורה זענען איינגעטרוקענט נעוואָרען (אפנים פון די גרייסע היצען) און די סחורה איז איבערגעלופטערט געוואָרען דורך די עקזעקוטאָרט פון ידידנו ר' גראַבסקי...

און עס האָט אנגעהויבען צו בלאָזען דער דלות פון אלע זייטען, און צו דעם האָבען אנגעהויבען פליען פערשידענע „בלעטלעך" פון דעם קאַמאָרניק, „איזבא סקאַרבאָווא", אויסער דעם האָבען די בעלי חובות אויך געקריגען וחמנות אויף אונזער פּעשע גיטלען, פאַרוואָס זי דאַרף נעבען זיך „ספּאָניעווערען" אויף א פרעמדע דאַטשע, און האָבען איהר לופטיג געמאַכט די שטוב. ארויסגענומען דעם פּאָרטעפּיאַן מיט די קרעדענצען מיט די אלע מעבל ביז דעם טרומאָ-שפּיגל.

אזוי אז בעזיצענדיג אזא איינגעאָרדענטע אייגענע דאַטשע, איז שמואל-בער, אָדער פאַן איגנאַץ זויערקרויט געפאָרען אראָפּברענגען מאַדאַם פּעשע-גיטל-זויערקרויט אויף דער אייגענער דאַטשע...

יש"ן חדש.

א אומגלויבליכע געשיכטע פון טויזענד און איין נאַכט.

ווי אזוי א יודישע יונגער מאַן פערליבט זיך אין זיין מוטער און חתן כלה ווייסען נישט, אַז זיי זענען זוהן און מוטער.

נישט נאָר ביי די אומות העולם פּאַסירען אויסטערלישע סיורפּריזען, ווי אַזוי א פאָטער האָט חתונה מיט זיין טאָכטער אָדער ווי יונגע לייט פערליבען זיך אין אַלטע פרויען, נאָר אויך ביי אונז פּאַסירען אַזעלכע אונגלויבלעכע קוריאָזען פון טויזענד און איין נאַכט.

פאַרהאַן אין ווילנער קרייז א שטעדטעלע סאָסנאָווע, וואָס דערצעהלט אונז א דאָרטיגער תושב, מאיר-ליב קאָרעליק, פאָלגענדע סענסאַציאָנעלע געשיכטע.

מיט 15 יאָהר צוריק איז דאָרט געשטאָרבען א יונגערמאַן, איינער מאַרגאָליס, איבערלאָזענדיג א 19-יאָהריגע אַלמנה סאָניע מיט א'נ'אַנדער-האַלבען יאָהריגען יתום'ל — א יונגעלע אהרן דאָס יונגע ווייבעל איז נאָך דעם מאַנס טויט אָבגעפאָהרען צו איהרע קרובים קיין פּאַריז און דאָס קינד האָט צוגענומען צו זיך דעם פערשטאָרבענעם פאָטערס ברודער, א קינדערלאָזער, וועלכער האָט זיך שפּעטער איבערגעקליבען קיין עסטרייך און אַדאָפּטירט זיין פלימעניק פאַר א אייגענעם זוהן.

דאָס יונגע ווייבעל האָט זיך איינגעאָרדענט אין א פּאַריזער באַנק אַלס א קאַסירקע

דאָס קינד איז דערווייל געוואַקסען איז אָנגעקומען אין א ווינער פאָלקסשול און שפּעטער געענדיגט מיטעלשול.

און אַזוי איז ער אויסגעוואַקסען א שיינער בחור'ל, צו 17 יאָהר שיקט איהם דער פעטער-פאָטער אָפּ אין דער פּאַריזער סאָרבאָנע, שיקענדיג איהם געלד אויף צו לעבען.

איינמאל האָט דער אדאָפּטירטער זוהן בעקומען א טשעק גראד אויף יענעם באַנק, וואו זיין מוטער איז געווען א קאַסירקע. ביים אָפּנעהמען דאָס געלד האָט ער זיך מיט איהר בעקאַנט און נישט וויסענדיג פון קיין פּותר חלום, געוואָרען צו איהר נישט גלייכגילטיג. די 34-יאָהריגע פרוי האָט אויסגעזעהן ווי א יונגע 25 יאָהריגע מיידעל.

זיי האָבען אָנגעהויבען אָפטער זיך צוזאַמענטרעפען און זיך ערקלערט אין ליעבע. געוואָרען חתן כלה מון בעשטימט חתונה האָבען. מיט א 2 וואָכען צוריק איז דער חתן אפּגעפאָהרען א היים און די כלה איז פּלוצלונג אראָבגעקומען קיין סאָסנאָווע וועגען פּאַפּיערען. קומענדיג קיין סאָסנאָווע האָט זי זיך גענומען נאָכפרעגען אויף איהר שוואָגער און איהר זוהן, און זיך דערוואוסט, אז איהר זוהן וואוינט איצט אין וויען און איז א סטודענט אין פּאַריז. דער פרוי איז דאָס אריין אין נאַז, דערווייל איז אין שטעדטעל אויך אָבגעפאָרען איהר חתן, דער סטודענט און ווי איבערראַשט זענען זיי ביידע געוואָרען, אז עס האָט זיך ארויסגעוויזען ביים אָרטיגען רב, אז חתן-כלה זענען זוהן און מוטער.

ו. אָ. ק.

טעאַטער נאָטיצען

דער „דבוק" אויף דער פּוילישער סצענע

אויסגעפיהרט דעם 25 יולי אין ראַדאָם אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי"

פאָריגע וואָך האָט געווייזט ביי אונז אין ראַדאָם די פּוילישע דראַמאַטישע טרופּע פון קאַטאָוויץ און געברענגט פאַר אונז א גרויסע סענסאַציע, דעם שלאַגער פון דער לעצטער צייט — דעם דבוק. ס'איז געווען זיך צו ריכטען, אז די טרופּע וועט ווערען בעזוכט פון א גרויסען טהייל פון דער פּוילישער און יודישער געזעלשאַפט, כדי צו זעהן ווי אזוי פּוילישע אַרטיסטען וועלען זיין בכח אויסצופיהרען די דאָזיגע לעגענדאַריש-מיסטישע דראַמע, וואָס איז דורכגעדרינגען מיט לויטער קבלה און געוועבט אויף דער קאַנווע פון חסידות און אמונה.

ס'האָט זיך אָדער גאַנץ אנדערש ארויסגעוויזען. די צאָהל בעזוכער איז דעם ערשטען טאָג געווען זעהר א קליינע און דעם צווייטען טאָג איז די פאָרשטעלונג שוין אינגאַנצען אָבגערופען געוואָרען, וואָס איז זעהר בעדויערונגסווערט.

די ערשטע צוויי אקטען האָבען בולט בעוויזען, אז די דאָזיגע טרופּע, ביים גאַנצען ערנסט, וואָס זי האָט צוגעגרייט צו דער דבוק-אויפפיהרונג, איז זי נאָך ווייט נישט רייף די דאָזיגע דראַמע אויפצונעמען און מיט אלע ניואַנסען זיין ביכולת איבערצוגעבען זי פאַר'ן טעאַטער עולם.

יעדערער האָט געפיהלט, אז פון דער סצענע וועהט א קאַלטע אַטמאָספערע; ספּעצעלט די אַרטיסטען אַביסעל דביקות, געפיהל און בעגייסטערונג, וואָס אָהן דעם פערלירט די דראַמע א וועלכען ס'איז ווערטה.

צום שבח פון דער דאָזיגער טרופּע מוז אבער געזאָגט ווערען, אז אייניגע אַרטיסטען האָבען שעהן געשפּיעלט און זיך אויסגעצייכענט אין זייערע ראָליען.

מעהר פון אלע האט זיך אויסגעצייכענט חנן. ער האט ארויסגעוויזען א גענוגענדע דאָזע עקסטאַז און אינערליכע איינגעהאַלטענהייט, וואָס איז אַרויסגעקומען פּלאַסטיש געפאָרמט, אזוי אַז ס'איז שווער איהם צו אונטערשיידען פון א עכטען יודישען חנן, אויך די באַבע פריידע האָט געגעבען א ריכטיגען טיפּ פון א פּאַרצייטישער יודישער באָבע. לאה האט זיך אויסגעצייכענט ביים צווייטען און לעצטען

וואס הערט זיך אין ראדאם.

א זיצונג אין שטאדט-ראט.

דעם 4 און 5 שערפיען קומט פאר זיצונגען אין שטאדט-ראט. אויפן טאג-ארדנונג שטעהן פערשידענע וויכטיגע פונקטען, צווישען אנדערע וועט אויך בעטראכט ווערען דער פונקט, וואס איז נוגע די מתנה פון 5300 מארגעס ערד, וואס די יודישע בעקערמאנס האבען געשאנקען לטובת דער שטאדט.

זישע ברייטבארד און זיין ראדאמער קאנקורענט...

זישע ברייטבארד'ס ארויסטריט אין צירק — זיין קאנקורענט דער היגער קריסטליכער סאדע-וואסער-פאבריקאנט פון „ראדאמיאנקע". ה' יאפס. — די אויפגערעגטע שטימונג אין צירק. — ה' ברייטבארד ווערט בעליידיגט פונ'ם ראדאמער „שמשון הגבור" און וויל פערלאזען דעם צירק. - יודישע בעזוכער פראטעסטירען געגען דער בעליידיגונג און רופען ארויס ברייטבארדען דורך הילכיגע אפלאדיסמענטען.

פאריגען דינסטאג איז ארויסגעטרעטען אין היגען צירק דער וועלט בעריהמטער יודישער גבור זישע ברייטבארד. פאר'ן בעווייזען זיינע עקספערימענטען ווערט אנגאזשירט א פאכמענישע קאמיסיע, וואס בעשטעהט פון דריי קריסטליכע שלוסאזשעס און קאוואלס, וועלכע דארפען פריהער גוט בעטראכטען די אלע אייזערנע מכשירים, מיט וועלכע, ברייטבארד דארף בעווייזען זיינע גבורות, ס'איז נאך ווייניג דאס און ה' ברייטבארד טהיילט אליין פינאנדער די זעלבע אייזענס און בלאך צווישען פובליקום צו אבסערווירען די גרעב און שטארקייט פון די אייזען, צווישען אנדערע האט ה' ברייטבארד אויך דערלאנגט אזא אייזען דעם קריסטליכען סאדע-וואסער פאבריקאנט ה' יאפס, וועלכער האט- דאס אייזען צוריקגעווארפען און דערביי זיך אויסגעדריקט:- געה צום טייוועל (אידזש דא דיאבלא) ה' ברייטבארד ווערט אויפגערעגט און ער פרעגט דעם ה' יאפס, פאר וואס ער האט איהם בעליידיגט אויף וואס ה' יאפס ערקלערט, אז ער קען אויך בעווייזען אזעלכע קונצען. דאן ווענדעט זיך ה' ברייטבארד צום פובליקום, אז ער רופט ארויס דעם ה' יאפס אויף דער ארענע ער זאל אויסבייגען דאס אייזען לויט דער צייכנונג, וואס ער האט אויסגעלינירט מיט קרייד, פאר וואס ער בעקומט 1000 זלאטעס, אנדערש ערקלערט ברייטבארד. וועט ער נישט פארטזעצען זיינע עקספערימענטען, דערביי געזע-גענט זיך ה' ברייטבארד מיט'ן פובליקום, און וויל פערלאזען דעם צירק. דאס יודישע פובליקום אפלאדירט אהן אויפהער און לאזט נישט פשוט נישט ארויס ברייטבארד'ען פון צירק, ה ברייטבארד וויל פון זיין פאדערונג נישט אבטרעטען, סיידען דער ה' יאפס וועט נישט בעווייזען די זעלבע קונצען. אין צירק ענטשטעהט א געשפאנטע און נערוועזע שטימונג און דער סוף איז, אז דער ה' יאפס פערלאזט דעם צירק.

ברייטבארד פערענדיגט דאמאלס זיינע עקספערימענטען און בעוואונדערט דאס גאנצע פובליקום מיט זיינע אויסערגעוועהנליכע גבורות. ער בייגט אויס מיט די צייהן שטאבעס אייזען. מאכט מיט זיי קניפען און צייכענט אויס בלומען, דערנאך רייטט ער קייטען און ווארפט עס צווישען פובליקום, דאס אלץ ווערט ביי איהם געמאכט מיט זעלטענע געשיקטקייט און אויסערגעוועניליכע פלינקייט. דער עולם קען זיך נישט איינהאלטען און בעגלייטען דורך דער גאנצער צייט פון די עקספערימענטען מיט אונאויפהערליכע אפלאדיסמענטען.

אבגעפאהרען קיין ארץ ישראל.

פאריגען שבת צו-נאכטס זענען קיין א"י אבגעפאהרען דריי היגע יודישע פאמיליעס בערך 15 נפשות. די אבפאהרענדע זענען די ה"ה אברהם יואל ביאלסקי, נטע פרידמאן און יואל שטיינמאן. א עולם פון 150 פערזאנען האט זיי בעגלייט צום באהן.

זונטאג דעם 28 קומען פאר די וואהלען פון דעלעגאטען צום 14-טען ציוניסטישען קאנגרעס.

אלע ציוניסטען, וועלכע ווילען דערהאלטען די ציונ. ארג. אלס א אלגעמיינע נאציאנאלע בעוועגונג און אפהיטען זי פון דער געפאהר צו ווערען א קלייזיל פאר א ענג - פארטייאישע פראקציע, וואס זארגט נאר פאר די נאהנטסטע אנהענגער

אלע ציוניסטען, וועלכע שטרעבען צו א אונבעגרענצטע עליה קיין ארץ-ישראל?

אלע ציוניסטען, וואס טראגען אויס אויף זייערע פלייצעס אלע לאסטען פון קרן-היסוד, קרן קימת, באנק פאנדען, (אפילו ארבייטער פאנדען).

אלע ציוניסטען, וועלכע האבען אנערקענונג פאר די איבערמענשליכע אנשטרענגונגען פון דער עקזעקוטיווע און ווילען זי אינטערשטיצען ביז'ן ענדגילטיגען נצחון.

מוזען שטימען נאר פאר די ליסטע „עת לבנות" № 2

דער וואהל-קאמיטעט פון „עת לבנית" פון ראדאם-לובלינער וואהל-קרייז.

פון „עזרה"

די געזעלש. „עזרה" האט צום ערשטען מאל אין היינטיגען זומער-סעזאן איינגעארדענט א זומער-קאלאניע אין דארף אנטאניוועקע פאר בעגרענצטע צאהל קראנקע. צו דעם צוועק האט איבערגעגעבען צו דער דיספאזיציע פון געזעלשאפט דער ה' רוטמאן שמואל א פאסענדען לאקאל. אין פערגאנגענעם דינסטאג זענען שוין די קראנקע געווארען ארויסגעשיקט.

ס'איז שוין געווארען געשלאסען מיט א איינגעטימער פון א גרעסערע ווילליע אין בוסק אויף איינצוארדנען א קאלאניע פאר קראנקע, וועלכע וועלען ארויסגעשיקט פון דער געזעלש. „עזרה" ארום 8|15. די לאקאלען זענען זעהר בעקוועמע און פאסענדע צו

די סאניטארע בעדינגונגען. די פארברייטונגען צום אוועקשיקען זענען אין פולען גאנג. גענויערע פרטים וועלען פערעפענטליך ווערען אין דער פרעסע.

פון יודישען טעאטער.

אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ווערט געשפילט שבת צו נאכט צום ערשטען מאל אין ראדאם די קאמישע אפערעטע „דער כלה'ס חלום" און זונטאג „גאט פון נקמה"

זישע ברייטבארד קומט נאך א מאל קיין ראדאם.

די צירק-דירעקציע טיילט אונז מיט, אז זי האט טעלעגראפירט נאך ברייטבארד'ען, ער זאל ארויסטרעטען אויף נאך צוויי פארשטעלונגען.

צירק בענעפיטען.

מאנטאג קומט פאר אין צירק דער בענעפיס פון דירעקטאר פריקא, וועלכער צייכענט זיך אויס אין זיינע קאמישע ראליען.

על המשמר

זונטאג דעם 2-טען אויגוסט קומען פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארג. די וואהלען צים 14-טען ציוניסטישען קאנגרעס. די על המשמר-ליסטע איז דער נומער 1, אויף וועלכען עס פיגורירען פאלגענדע קאנדידאטען: ד"ר י. שיפער, אליהו לעווין, יוסף גראוויצקי, ד"ר מ. סאלאווייטשיק, שלמה סמט און מרדכי טשמקין.

ד"ר קארנגרין.

מיר האבען ערהאלטען א זעהר אינטערעסאנט ארטיקעל פון ד"ר קארנגרין צוליב דעם וואס דאס ארטיקעל איז אנגעקומען מיט א פערשפעטיגונג וועט עס געדריקט ווערען אין נעכסטען נומער.

רעדאקציע.

אקט. דער משמש האט דורך זיינע שטימע בעוועגונגען בעשאפען חסידישע שטימונג הגם זיין ראליע איז פאסיוו. דער משולח איז געוועזן גוט חאראקטעריזירט אבער זיינע ווערטער האבען צו ערדיש געקלינגען. שוואכער האט געשפילט סענדער בריניצער ער האט לגמרי נישט געפאסט אין זיינע ראליען, אזוי ביי די ברייט-רחבות'דיגע שטימונגען, אלס מחותן ביי די תנאים פון זיין בת-יחידה, ווי אויך נישט אלס בעל תשובה. עפיס איז ער געווען אזוי קאלט און דעקלאמאטאריש.

דער מיראפאלער רבי האט מאמעטענווייז זיך דערהויבן צו דער מדריגה פון עקסטאז, נישט לאנג אבער האט ער זיך דארט דערהאלטען.

בכלל קען מען זאגען, אז די מיסטישע שטימונגען האבען זיך נאך וועניג געלאזט פיהלען, פון זיי האט ארויסגעהויכט פרומקייט, נאכאהמונג אבער נישט דער אינערליכער טיףקוואליגער יודישער גייסט, דאגעגען זענען די דראמאטישע האנדלונגען געווען אויסגעצייכענט אויפגעפאסט.

אגב: א גרויסען דאנק דארף מען אויסדריקען דעם קולטור-פערמיטלער צווישען דער יודישער און פוילישער געזעלשאפט, דעם ה' מארק ארענשטיין, וועמ איז געווען דער ערשטער אין פוילישען איבערזעצער פון דבוק און האט בעוואויגען עס אנדערע צוטוהן. דא קען מען זאגען, אז די פאליטיק קען בעזיעגט ווערען דורך דער קונסט, ווייל אזעלכע קולטור-פערמיטלער וועלען געוויס מעהר פאזיטיווע נוצען ברענגען דער קולטורעלער פויליש-יודישער פערשטענדיגונג ווי אלע אנדערע קאנפערענצען... אט אזא קולטורעלע פערשטענדיגונג דריקט זיך אויס נישט אין פאפירענע טראקטאטען א פולער אויסדריק פון פסיכאלאגישע דערקענטנישען צווישען שכנות'דיגע פעלקער וועלכע קענען זיך אויף אזא אויפ'ן דערקענען, פיהלען, בעאבאכטען און פערשטעהן.

ש. הערץ.

וואס הערט זיך אין קעלץ

פון שטאדט - ראט

אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאט-ראט איז אויסגעשלאסען געוואָרען דער לאווניק ראַיִיצקי פון דעם מאגיסטראט און אויך פון שטאדט-ראט צוליב כלמ״שט שעדליכע און מיאוסע מעשים. אויפפאַלענד איז דאס אַז דער ה' ראוויצקי איז אויף דער זיצונג נישט געווען און די יודישע ראַטמענער האָבען נישט ווי געהעריג דערויף רעאגירט,

וואַהרשיינליך ווערט די זאך נאך אַ מאָל בעטראַכט ווערען אויף דעם פלענום פון שטאָדט-ראַט און דאַן וועט מען קענען גענוי וויסען צו איז ־אָ נישט פערהאַן קיין אַנדערע סיבות פאַרוואָס מען האָט אויסגעשלאָסען דעם דעם יודישען לאַווניק.

זישע ברייטבארד אין קעלץ

מאָנטאַג דעם 27 ד. מ. האט אין קיעלץ געווײלט דער יודישער גבור ה' זישע ברייטבאַרד.

באַלד ביי זיין אָנקומען אויף דעם באַנהויף האט מען איהם איינגעאָרדענט אַ שענעם קבלת־פנים. דער ספאָרט—קלוב „מכבי" האט איבערגענומען די עהרע-וואַך און איבעראל איהם בעגלייט. גלייך פון צוג איז זישע ברייטבאַרד געפאָהרען אין אַ אויטאָ און אַרום איהם זענען געפאָהרען 15 מיטגלידער פון דעם קלוב „מכבי" אויף ראָווערען און דאָס איז געווען זעהר אימפּאַזאַנט.

די בעפעלקערונג האט איהם מיט גרויס בעגייסטערונג אויפגענומען און די גאַנצע שטאָדט איז געווען אין אַ יום-טוב'דיגער שטימונג.

● אזייגער אין אווענד איז אויף דער באַאיסקא „סאָקאָל" שוין געווען אַ עולם ביז 3,000 מענשען, עס איז געווען ווי מען זאָגט קינד אין קייט און אַלע האָבען בעווינדערט דעם יודישען אייזען-קעניג, וועלכער האָט בעוויזען זיינע גבורות און ווינדער. שפעט אין אָווענד האָט זישע ברייטבאַרד אויפגענומען פערשידענע דעלעגאַציעס פון היגע געזעלשאַפטליכע טוער ספאָרט קלובען. א גרויסע פעראינטערעסירונג האָט ה' ברייטבאָרד אַרויסגעוויזען פאָר דער פיזישער ענטוויקלונג פון דער יודישער יוגענד, און צוגעזאָגט צו געבען די מעגליכקייט, אַז דער קעלצער „מכבי" זאָל האָבען אַ אייגענע באַאיסקאָ.

צווישען אַנדערע האָט ער אייפגענומען די פאָרשטעהער פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען" ה' סערוועטניק און מאָשקאָוויץ מיט וועלכע ער האט געהאט אַ גאַנץ אינטערעסאַנטען געשפרעך, וואָס מיר ברענגען ספּעציעל.

א געשפרעך מיט דעם „אייזען קעניג" זישע ברייטבארד אין קעלץ

די טעג האט געווײלט אין קיעלץ דער בערימטער יודישער גבור ה' זישה ברייטבאַרט אונזער מיטארבייטער האָט איסגענוצט די געלעגענהייט און געהאט מיט איהם אַגעשפרעך.

—ווי אַלט זענט איהר?

36 יאָהר, אָבער דורך די צייט האָב איך שוין זעהר פיהל מיטגעמאַכט.

—ווען האט איהר פערלאָזט צום ערשטען מאָהל פוילען.

—אין יאָהר 1909 אַלזא האבענדיג 20 יאָהר האָב איך געפיהלט אז איך קען שוין נישט מעהר לעבען אין אַ זעלבע בעדינגונגען ווייל צוליעב דעם וואס מען האָט מיך צופיעל געקאָנט בין איך געוואָרען גרינגגעשעצט. דער אינסטינקט האט מיר געזאָגט אַז איך בין בעשאַפען געוואָרען צו עפעס גרויסעס און אָט קום איך יעצט צוריק נאָך 16 יאָהר אַלס קעניג פון אייזען.

— צי האָט אייך געשטערט אין אייער קאַריערע דאָס, וואָס איהר זענט אַ יודי?

— פערקעהרט רופט אויס ברייטבאַרט — אומעדום האָט מען מיך גלייכצייטיג געהערט אַלס אַ זוהן פון יודישען פאָלק און איך שטאָלציר אויך מיט מיין פאָלק און בעהאַלט נישט מיין יודישקייט. איך טראָג בעת אַלע מיינע אַרויסטרעטען אַלס סימבאָל אַ בלוי-ווייס היטעל מיט אַ מגן-דוד. אויב איך האָב ווען עס איז יאָ געליטען אַלס יוד איז געווען לײדער, צווישען אונזערע יודען ווי מען האָט מיר נישט פערגינען מיין רוהם צוליעב קנאה און אויף יעדען שריט מיך דיסקרעדיטירט און זאָגאַר אויסגעלאַכט. צום גליק געהערט דאָס אַלעס שוין צו דער פערגאַנגענהייט יעצט שטאָלצירט שוין מיט מיר דאָס גאַנצע יודישע פאָלק פאַר וועלכען איך וויל עפעס וויכטיגעס אויפטוען און צו דעם צוועק פאָהר איך יעצט נאָך לאָנדאָן.

— ווי איז אייער שטעלונג—מ' ברייטבאַרד צו ארץ-ישראל?

—וואָס הייסט א שטעלונג — רופט אויס א ביסעל בעליידיגט ברייטבארט— איך האָב אייך שוין געזאגט דאס איך וויל עטוואָס לייסטען פאר'ן יודישען פאָלק, וועלכעס דארף זיין מיט אַלע פעלקער גלייך מיט אנ'אייגען לאנד ארץ—ישראל. איך פאָהר אין קורצען אהין דאָרט וויל מיר קויפען א נחלה און נאָכדעם ווי איך וועל מיין פּלאַן מיט וועלכען איך פאָהר יעצט נאָך לאנדאָן אדורכפיהרען, וועל איך מיך בעזעצען אין ארץ-ישראל אלס יודישער פויער.

— מיט וועלכען איינדרוק פערלאָזט איהר פוילען?

דער איינדרוק מיינער איז נישט א געהויבענער אָט נעהמט למשל, לעצטענס קומען נאך פוילען יודישע קינסטלער און שריפטשטעלער וואָס פאר א באַנקעטען און אויפנאַמען מאכט מען זיי, דאגעגען, מיך האט מען נור אויסגענוצט צוליעב אייגענע מאטעריעלע צוועקען, אט פאהר איך יעצט נאך לאנדאן א וויכטיגע מיסיע צו ערפילען און איך האָף דאס ווען עס וועט מיר אויסקומען נאך א מאָהל צו בערייזען פוילען וועל איך אנדערש אויפגענומען ווערען.—

די מידקייט, וועלכע איז געלעגען אויף ברייטבאַרד'ס פנים נאכ'ן זיין ארויסטריט אויפ'ן פּלאַץ פון ספאָרט-פעראיין „סאקול" האָט מיר דיקטירט צו געזעגנען איהם און צו דאנקען פאר'ן געשפרעך, וועלכען ער האט בעוויליגט צו געבען פאר דעם „ראדאמער קעלצער לעבען".

צבי מ.

צוויי צוקערניעס

(קעלצער בילדלעך)

הכל תליוה במזל אפילו ספר תורה שבהיכל, אפילו אַ צוקערניע דארף אויך האָבען איהר שטיקעל מזל, נעמט למשל אין קיעלץ די צוויי צוקערניעס סמאָלענסקעס אין ראַיאַל, די לעצטע זעהט איהר נישט פאר אייך געדאכט, האָט קיין שום מזל נישט, פּרובירט געהט ניין א זייגער אייף דערנאכט אויף דער קאַלעיאָווע גאס, קוקט אייך צו ווען איהר זעהן ווי אין איין צוקערניע כאַטש דאכט זיך א שעהנערע, אַלע ווענד ארום מיט שפיגלען, אַלעס אַזוי עלעגאַנט, אַז עס האָט זיך נישט צו שעהמען אפילו מיט לאָדז און וואַרשא, דאך אין דער צייט אויף דער נאכט איז זי שטענדיג פּוסט. די ווייסע מארמאָר טישלעך שטעהן לעהר, זעהן אויס ווי די מצבות אויפ'ן בית עולם, נאָר זעלטען אמאָל שוין גאָר אין עק זיצען עטליכע לײדיקגייער שפּילען אַ דאַמקע, און דער קעלנער דרייט זיך הין און צוריק, שטעקט יעדערס מאָהל די האַנד אין טאַש אַריין, נעמט אַרויס אַ קופּע קליין געלד זיפּט עס דורך די פינגער אַ דורך, און געניצט.

זעהט איהר די צווייטע צוקערניע פּונקט אַ קעגען איבער איז גאָר עפּיס אַנדערש. אין דער זעלבער צייט ווען דאָרט איז אַלעס טוידט. איז דאָ לעבעדיג, אַלע טישלעך זענען בעזעצט. די קעלנער לויפען הין און צוריק פערסאַפּעטע, ווייסען נישט וועמען זיי האָבען פריער צו דערלאַנגען, און היינטושע די געסט וואָס קומען דאָ אַריין, בלויז אינטעלעגענץ, סאַמע סמעטענע, סיי פון קריסטען און סיי פון אונזערע בני ישראל, ווי צ. ב. ש. דאָקטוירים, דירעקטאָרען, לעהרעס פון היגע יודישע שולען, פאָטאָגראַפיסטען, און סתם זיך אַזוי אינטעליגענץ פון אַ גאַנץ יאָהר נאָר זעהט איהר איין זאַך ווינדערט מיך פון די דאזיגע אינטיליגענץ, זיי זענען אַזעלכע איינפאַכע, אַ זעלכע פּשוט'ע, אַז זיי ווערען קיינמאָל נישט בעליידיגט, פּשוט זיי האָבען קיינער קיין גאַל אין זיך... האָט אַ היגע פּוילישע צייטונג עפענטליך געשריבען, אַז מען פערלאַנגט נישט די יודען זאָלען אַריינקומען אין די דאָזיגע צוקערניע, זיי פערפעסטען די לופט דאָ נאָר נאָר נישט, ווערמען אַרט עס, נישט גאָר זיי מיינט מען, אין היינט זשע פיהלט מען זיך דאָרטען היימיש אין די דאָזיגע צוקערניע, איך זאָג אייך ווי ביי זיך אין דערהיים, כ'האָב איינמאָל בעמערקט, פאַרדאָן איך בעט אייך איבער, דאָס קענט איהר יעדען אויף דער נאַכט בעמערקען) ווי ביי אַ טישעל זענען געזעסען עטליכע יודישע פּרייליינס מיט יונגעלייט און דערנעבען ביי אַ טישעל זענען געזעסען אייך עטליכע קריסטליכע יונגע לייטלעך, האָבען זיי געהאַלטען די גאַנצע צייט אין איין חוזק מאַכען אין נאַכגעמאַכט ווי ד״ר עסט אין ווי יענער זיפּט די טייה און ווי די פריילײן שמייכעלט איך מוז בעמערקען נאָך אַ פּאָקט ווי מען פיהלט זיך היימיש אין דעם דאזיג גן עדן. ביי א טישעל זצו־ן געזעסען עטליכע יודישע יונגע לייט איך אליין בין אייך געוועזען דעמאָלט אנוועזענד גערעדט צווישען זיך יודיש נאטירלעך גאנץ שטיל ס'זאל חלילה פון די קריסטליכע שכנים קיינער נישט הערען, פלוצים מאכט איינער פון דער געזעלשאפט פארזיכטיג אַ בעמערקונג לאמיר נישט רעדען קיין יודיש ,דאקטאר פ, (א יוד) געהט, דער פאקט האט מיך דעמאָלט זעהר גערירט און האב מיר געטראכט; נארישע דעשראקענע שעפעלעך, נישט פאר פרעמדע בלויז דערשרעקט איהר זיך, נאר פאר אייגענע האט איהר אויך שוין מורא געקריגען.

נאר נישט קשה, מזל האט די צוקערניע, קען די פוילישע צייטונג צעהן טויזענט מאהל שרייבען אז מען פערלאנגט זיי נישט דא קען מען זיי צעהן טויזענט מאהל בעליידיגען און חוזק מאכען, א ו נ ז ע ר אינטעליגענץ וועט זיך דארט אלץ אריין שיופען....

קעניג שוואַרץ.

א אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג פון דער געז. „לינת—הצדק”.

זונטאג דעם 19-טען ד. מ. איז אין לאקאל פון דעם סוחרים פעראיין פאר-געקומען די אויסערגעווענליכע פער-זאמלונג פון די מיטגליעדער פון דער געז. „לינת-הצדק” די הויפט פראגע איז געווען דעם אמבולאטאריום און אנגא-זשירען דאקטוירים צו דעם צוועק. ווי בעקאנט האבען היגע צוויי דאקטוירים אנגענומען א געגאטיווע שטעלונג צו דעם אמבולאטאריום און זאגאר נישט איבערגעקליבען קיינע מיטלען צו נישט דערלאזען דאס עפענען דעם אמבולא-טאריום און אפילו צו שטירצען די גאנ-צע טעטיגקייט פון דער געזעלשאפט.

די פערזאמלטע אין א צאהל העכער 300 פערזאן האבען פעראורטיילט די טעטיגקייט פון די צוויי הערען, און בעפאלמעכטיגט די פערוואלטונג ווי אמשנעלסטען דעם אמבולאטאריום צו עפענען צוזאגענדיג צו שטיצען די אק-ציע מאראליש און מאטעריעל. די בריי-טערע שיכטען פון דער יודישער בע-פעלקערונג וועלען האבען די מעגליכ-קייטען צו בעהאנדעלט ווערען פאר א מינימאלען אבצאהל און די אונ-פערמעגליכע גאנץ אומזיסט. נעמענדיג צום קענטניס די גינציגע טעטיגקייט פון דער פערוואלטונג און אלע שריט וועלכע זענען געמאכט געווא־ען אום צו איינארדנען דעם לאקאל פאר דעם אמבולאטאריום ווי אויך צו איינקויפען די נויטיגע מכשירים און געגענשטאנ-דען - דאס די אלגעמיינע פערזאמלונג אקצעפטירט די אויסגאבען און אויסגע-דריקט א פולען צוטרוי און אדאנק דער פערוואלטונג מיט דעם ה׳ פעלץ בראש רופענדיג זיי צו א ווייטערדיגע אינטענ-סיווער ארבייט לטובת דער יודישער בעפעלקערונג אין קעלץ.

ציר ק סטאניעווסקיך אין קעלץ!

די טעג קומט קיין קעלץ דער בע-וויסטע צירק, וועלכער האט געשפילט אין ראדאם מיט׳ן גרעסטען ערפאלג דער צירק צייכענט זיך מיט די בע־רימטע פערד דרעסור און די קאמישע פארשטעלונגען פון די בערימטע קא־מיקער געברידער בים—באם.

זעהר גערירט פון פריהצייטיגען טויט פון אונזער קאלעגע.

איזאק האנדעלסמאן

דריקען מיר אויס דער אין טיפען טרויער פערבליבענער פאמיליע אונזער מיטגעפיהל, אין דעם יונג פערשטארבענעם האבען מיר פערלוירען איין טייטיגען מיטארבייטער אונד איבערגעגעבענעם פריינד.

עהרע זיין אנדענקען. פערסאנאל דער געגעלשאפט.

פאר האלצשטיפטען פאבריק „רענאמא” ראדאם.

Szczere współczucie z powodu przedwczesnej śmierci ukochanego ojca szefowej

ALTERA MILERMANA

wyrażają pracownice jej.

Hela Papelbaumówna
Edzia Herszenfus
Bela Cymermanówna

צוליעב דעם פריהצייטיגען טויט, פון אונזער קוזין **ישראל אליעזר קעסטענבערג**, דריקען מיר אויס די עלטערען, אונזער טיפסטען צער און מיט-געפיהל זאלען זיי זיין געטרייסט.

מאניע און הירש גראספעלד
רחל און אברהם פינקעלשטיין

קאנקורענץ

איך בעזיץ א פאבריק פון

אלערליי מענער, דאמען און

קינדער וועש, איבערהעמדער.

ב. אורבאך

ווארשא, נאלעווקי 49

קומט און איבערצייגט אייך.

2	

אכטונג שוקלים פון ראדאמער-לובלינער וואהל קרייז!

קומט מאסענווייז צו די וואהל-אורנע זונטאג דעם 2/8 יעדער אין זיין ארטיגע וואהל-קאמיסיע. ווייל נור ביי א צאהלרייכער אבשטימונג איז גאראנטירט דער נצחון פון אייערע קאנדידאטען!

אונזערע קאנדידאטען צום 14-טען ציוניסטישען קאנגרעס:

1) אדוו. שמעון זיידענמאן — ווארשא 3) יחיאל פרענקעל — ראדאם 5) פראפ. פלטי משקאטבליט — ראדאם
2) ד״ר מתתיהו הינדעס — „ 4) אריה צייטלין — ווארשא 6) משה האכבערג — קאנסק

דער „עת לבנות” וואהל קאמיטעט
ראדאם—לובלין

Kino „ODEON“ w Radomiu.

פון 30 יולי ביז׳ן 2-טען סעפטעמבער
איינס פון די שענסטע בילדער פון סעזאהן א. נ.

Czarcia Przełęcz (*Szajka Duchów*)

אין די הויפט-ראלען די בעליבטע ארטיסטען:
Bill Cody i Peggy Dardee.

פון מאנטאג דאס בעקאנטע פראנצויזישע בילד א. נ.

POD CZARNĄ FLAGĄ

אין די הויפט-ראלען: **Biscot** און **Sandra Milowanof**

טעלעגראם

נאר אויף עטליכע טעג אין קיעלץ

צירק סטאניעווסקיך

דער צירק אנסאמבל בעשטעהט פון די בעסטע ארטיסטישע כחות פון ווארשאווער צירק אין דער שפיץ פון בעקאנטען צירק דירעקטאר

A. Cyniselli דער בעריהמטער פערד-דרעסירער

BIM-BOM די ליבלינג פון ווארשאווער פובליקום געברידער

FRIKO בעקאנטער און אויסגעצייכענטער צירק-קלאוון

דער צירק בעזיצט 20 אייגענע פערד

הערליכע אטראקציעס,

דער צירק אין קעלץ איז אויף די טשיסטע גאס

דער ערעפנונג וועט בעזונדער געמאלדען ווערען

Dyrekcja
STANIEWSKICH

אכטונג! אכטונג!

נאך א לאנג-יעהריגע פראקטיק אין די פאבריקס ווארשטאטען פון דער „אקציאנס-געזעלש. בארמאן שוועדע עט קאמפאניע” האבע איך געעפענט אנ׳אייגענעם ווארשטאט פון צוזאמענבעהעפטען מעטאל מיט אוטאגען. איך בעהעפט אלערליי זאכען פון געקאוועט, געגאסען, אלומינירט אייזען ווי אויך בראנז (מעש) אונסער׳ן גרעסטען דרוק און מיט איין גוואראנציע.

ע. וולאנסקי

ראדאם, סטאראקראקאווסקא № 11

די פערוואלטונג פון די קאאפ, זעלבסטהילף מאכט באקאנט די ג׳ מיטגלי־דער דאס דעם 16 שערפיען ד. י. 8 אוונט וועט אין האנטוו. קלוב וואל 59 פארקומען א אלגעמיין פערזאמלונג וועגען ליקווידירען די קאאפ.

די פערוואלטונג.

קינא „ק א ר ס א“ טעאטר

זונטאג דעם 2-טען סעפטעמבער 1 נ. מ.

א רעפעראט פון **י. רוטאוו** אויס **ווארשא**

א. ד. ט. די יעצטיגע עליה-מעגליכקייטען קיין א״י און דער 14-טער קאנגרעס.

בילעטען פון 50 גר. ביז 1 זל. צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

די בעציהונג פון א הויז-ווירט צו זיין לאקאטאר

ביים ה׳ איטשע פרידמאן אין הויז מלעטשנא 12 וואהנט א לאקאטאר, וועלכער ווערט פון איהם שיקאנירט אויף א אומדערהערטען אופן, ער טהוט דאס כדי צו בוקר זיין ביי איהם די דירה, די שיקאנעס דריקען זיך אויס אין דעם, וואס די שויבען ביי זיין לאקאטאריקע איז אויסגעהאקט און אפילו מיט די שינדלען אונטערהאקען פון דאך. דער ה׳ פרידמאן הערט אויפגעפאדערט צו געהן מיט זיין לאקאטאר צו א עהרן געריכט, אויב נישט וועט ער ענין איבערגעהן אין געריכט.

ש. מילגראם.

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc רעדאקטאר און ארויסגעבער Odbito we własnej drukarni „Radomer Kielcer Leben" Radom, Szwarlikowska 20